

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2020

Ludmila Škvrnová

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra primární a preprimární edukace

Předškolák v heterogenní třídě mateřské školy

Bakalářská práce

Autor:	Bc. Ludmila Škvrnová
Studijní program:	Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství pro mateřské školy
Vedoucí práce:	PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.
Oponent:	PaedDr. Vladimíra Hornáčková, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Bc. Ludmila Škvrnová
Studium:	P17K0125
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství pro mateřské školy
Název bakalářské práce:	Předškolák v heterogenní třídě mateřské školy
Název bakalářské práce AJ:	Preschooler in heterogeneous kindergarten

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce je vytvořit návrhy způsobů práce a následně zrealizovat ucelený plán vzdělávání pro předškolní děti (myšleno děti v posledním roce vzdělávání v mateřské škole) v rámci specifických podmínek heterogenního uspořádání třídy. Teoretická část popisuje problematiku heterogenních a homogenních tříd, výhody i nevýhody jednotlivých skupin. Dále prezentuje základní znaky vyplývající především ze vzdělávacích systémů Marie Montessori a z programu Začít spolu, jejichž metody a způsoby práce budou následně využity v praktické části práce. Obsahem praktické části jsou návrhy způsobů práce s předškoláky v heterogenní třídě mateřské školy, které jsou zrealizovány a evaluovány. Výsledkem bakalářské práce bude soubor doporučení pro přípravu předškolních dětí v tomto uspořádání.

ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. Didaktika předškolního vzdělávání. Praha: Portál, 2018, 229 s. ISBN 978-80-262-1302-4. GARDOŠOVÁ, Juliana a Lenka DUJKOVÁ. Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro předškolní vzdělávání. Praha: Portál, 2003, 159 s. Step by step. ISBN 80-7178-815-5. MONTESSORI, Maria. Objevování dítěte. Vydání druhé, v Portále první, revidované. Přeložil Vladimíra HENELOVÁ. Praha: Portál, 2017, 351 s. ISBN 978-80-262-1234-8.

Garantující pracoviště:	Ústav primární a preprimární edukace, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.
Oponent:	PaedDr. Vladimíra Hornáčková, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	31.5.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Předškolák v heterogenní třídě mateřské školy* vypracovala pod vedením vedoucí závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí bakalářské práce PhDr. Yvetě Pohnětalové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, vstřícnost a čas, který mi věnovala.

Dále děkuji svým kolegyním v mateřské škole, které mi umožnily projekt realizovat. V neposlední řadě patří velký dík i mé rodině za podporu.

Anotace

ŠKVRNOVÁ, Ludmila. Předškolák v heterogenní třídě mateřské školy. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 59 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce navrhuje způsoby práce a následně plán pro vzdělávání předškoláka v heterogenní třídě v podobě projektu. Úvod práce popisuje organizaci vzdělávání v běžné mateřské škole. Poskytuje přehled závazných dokumentů. Popisuje a srovnává homogenní a heterogenní uspořádání třídy v mateřské škole. Identifikovány jsou klady a zápory jednotlivých skupin. Nastíněn je vývoj dětí v předškolním věku, problematika školní zralosti, školní připravenosti a význam hry. Následuje seznámení se dvěma alternativními směry – pedagogikou Marie Montessori a vzdělávacím programem Začít spolu. Konec první části práce se věnuje projektové metodě a jejímu využití v mateřské škole.

Praktická část popisuje projekt a prostředí, ve kterém byl realizován. Specifikuje využití alternativních metod a pomůcek z uvedených vzdělávacích systémů. Stěžejní část představuje projekt, který zohledňuje heterogenní skupinu a zaměřuje se na cílenou přípravu dětí v posledním roce školní docházky do mateřské školy.

Závěrečné kapitoly daný projekt shrnují a hodnotí. Poskytují pohled na projekt ve srovnání s přípravou a realizací. Přinášejí soubor doporučení, která by mohla být nápomocná při vzdělávání v heterogenní třídě.

Klíčová slova: předškolní vzdělávání, heterogenní skupina, alternativní prvky.

Annotation

ŠKVRNOVÁ, Ludmila. Pre-schooler in heterogeneous kindergarten. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 59 pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor's thesis proposes ways of working and a plan for preschool education in a heterogeneous class. The introduction describes the organization of education in ordinary kindergarten. It provides a review of the forbidden documents. It compares homogeneous and heterogeneous group disposition in the kindergarten. The pluses and minuses of individual groups are identified. The developmental specifics of individual age groups, the issue of school maturity and the importance of the game are outlined. The text continues by introducing two alternative directions of education - the pedagogy of Maria Montessori, the educational program Step by step. The end of the first part of the thesis deals with the project method and its use in kindergarten.

The practical part describes the project and the environment in which it was implemented. It specifies the use of alternative methods and aids from the mentioned educational systems. The main part is a project that considers a heterogeneous group and focuses on targeted preparation of children in the last year of school in the kindergarten.

The final chapters summarize and evaluate the project. They provide a view into the project compared to the preparation and implementation. They also provide a set of recommendations that could be helpful in teaching in a heterogeneous classroom.

Keywords: education of pre-schooler, heterogeneous group, element of alternative education.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum.....

Podpis studenta.....

Obsah

ÚVOD	1
PŘEHLED ZÁKLADNÍCH POJMŮ	3
1. PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	3
1.1 DENNÍ REŽIM V MŠ	5
1.1.1 <i>Odpolední odpočinek</i>	7
1.2 HETEROGENNÍ VS. HOMOGENNÍ SKUPINA	8
1.3 HRA	10
1.4 ALTERNATIVNÍ METODY VZDĚLÁVÁNÍ.....	11
1.4.1 <i>Pedagogika Marie Montessori</i>	11
1.4.2 <i>Program Začít spolu</i>	13
1.4.3 <i>Porovnání programu Začít spolu a pedagogiky Marie Montessori</i>	14
2 POHLED NA DÍTĚ Z VÝVOJOVÉHO HLEDISKA	15
2.1 STRUČNÝ PŘEHLED VÝVOJE PODLE VĚKU	16
2.2 OBLASTI ROZVOJE PŘEDŠKOLÁKA.....	17
3 PROJEKTOVÁNÍ V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ.....	21
4. SHRNU TÍ.....	25
NÁVRH VZDĚLÁVACÍHO PLÁNU.....	26
5. PREZENTACE MATEŘSKÉ ŠKOLY CHODOVICE.....	27
6. PROJEKT	29
6.1 VSTUPNÍ ÚDAJE K PROJEKTU	29
6.2 MYŠLENKOVÁ MAPA PROJEKTU	30
6.3 NÁVRH PROJEKTU	31
6.4 POPIS REALIZACE	37
6.5 EVALUACE PROJEKTU	48
7. SOUBOR DOPORUČENÍ.....	54
8. ZÁVĚR	58

ZDROJE 60

PŘÍLOHY..... 65

Příloha A Návrh projektu 2–4 týden..... 1

Příloha B Fotodokumentace..... 11

Příloha C Pracovní listy..... 13

Příloha D Alternativní pomůcky 14

Příloha E Píseň V pravěku 17

Příloha F Zdroje a pomůcky k projektu..... 18

Příloha G O veliké řepě text 21

Seznam tabulek

tabulka 1	Systém cílů RVP PV	5
tabulka 2	Modelový režim, mateřská škola Chodovice	6
tabulka 3	Heterogenní vs. homogenní skupina	9
tabulka 4	Porovnání vzdělávacího programu Začít spolu a Pedagogiky M. Montessori	15
tabulka 5	Rozdíly mezi projektovou a integrovanou výukou	22
tabulka 6	Myšlenková mapa projektu	30
tabulka 7	Swot analýza projektu	49

Seznam obrázků v přílohách

obrázek 1	Nástěnka v šatně	11
obrázek 2	Výroba dinosaurů	11
obrázek 3	Stavba pralesa	11
obrázek 4	Hra na paleontologa	12
obrázek 5	Školička – výroba leporela o řepě	12
obrázek 6	Školička – velikosti řepy	12
obrázek 7	Pracovní list počítání s dinosaury	13
obrázek 8	Pracovní list velikost řepy	14
obrázek 9	Přelévání	15
obrázek 10	Strouhání	15
obrázek 11	Přendávání pinzetou	15
obrázek 12	Počítání s perlovým materiálem a smirkovými číslicemi	16
obrázek 13	Individuální práce s krabičkovou abecedou	16
obrázek 14	Krabice s pomůckami	18
obrázek 15	Pomůcky	18
obrázek 16	Obrázkové čtení	19
obrázek 17	Porovnání velikosti člověka a dinosaura	20

Úvod

Bakalářská práce *Příprava předškoláka v heterogenní třídě* má za cíl vytvořit návrhy způsobů práce a následně zrealizovat ucelený plán vzdělávání pro předškolní děti (myšleno děti v posledním roce vzdělávání v mateřské škole) v rámci specifických podmínek heterogenního uspořádání třídy.

Volba tohoto tématu vyvstala z vlastní potřeby najít možné cesty, jak efektivně pracovat s heterogenní skupinou. Nejprve jsem měla možnost pozorovat vzdělávací proces z pohledu chůvy. Nyní třetím rokem pracuji jako učitelka. Denně se potýkám s potřebou zefektivňovat vzdělávací nabídku tak, aby v maximální možné míře zohledňovala skupinu s věkovým rozpětím dva až sedm let. Sympatizuji s alternativními formami vzdělávání, především se vzdělávacím programem *Začít spolu* a pedagogikou Marie Montessori. Myslím si, že využití alternativních a inovativních prvků ve vzdělávání by mohlo přispět k výraznému posunu v celém procesu vzdělávání dětí. Příprava předškoláka v heterogenní třídě je z mého pohledu velmi náročná. Vzdělávací plán musí učitel(ka) vypracovat právě s ohledem na věkové rozpětí dětí a zároveň musí zohlednit jejich různorodé potřeby, což je časově náročné a stojí to nemalé úsilí. Proto jsem toto téma chtěla více poznat a uvést do praxe.

Obsah první kapitoly vysvětluje hlavní termíny spojené s realizací projektu. Poskytuje zevrubný přehled problematiky předškolního vzdělávání v heterogenní skupině v souvislosti se závaznými dokumenty včetně Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Porovnává výhody i nevýhody homogenního a heterogenního uspořádání. Nastíněny jsou vývojové potřeby jednotlivých věkových skupin a problematika školní zralosti a připravenosti. Zvláštní prostor je věnován hře a spánkové potřebě dětí. Dále text prezentuje základní znaky vzdělávání vyplývající především ze vzdělávacích systémů pedagogiky Marie Montessori a vzdělávacího programu *Začít spolu*, jejichž některé metody a způsoby práce jsou následně využity v praktické části práce. Konec první části práce se věnuje projektové metodě v mateřské škole.

V části *Návrh vzdělávacího plánu* je popsán projekt. Specifikováno je využití alternativních metod a pomůcek z uvedených vzdělávacích systémů. Projekt, který se zaměřuje na cílenou přípravu dětí v posledním roce školní docházky do mateřské školy, je zasazen do prostředí

vesnické mateřské školy. Projekt je naplánován na 4 týdny. Detailně je popsána realizace jednoho týdne.

Závěrečné kapitoly projekt shrnují a hodnotí. Poskytují pohled na projekt ve srovnání s přípravou a realizací. Přinášejí soubor doporučení, která by mohla být nápomocná při vzdělávání v heterogenní třídě. Text je doplněn o přílohy, které doplňují informace k projektu, jako například fotografie z realizace, pracovní listy apod.

Přehled základních pojmů

Následující kapitoly nabízejí souhrn základních pojmů a termínů, které jsou nezbytné pro orientaci v problematice předškolního vzdělávání v heterogenní třídě. Poskytují přehled obsahu závazných dokumentů vztahujících se k tématu. Přináším pohledy na heterogenní a homogenní uspořádání skupiny. Část je věnována i představení alternativních směrů využitých v této práci. Formulován je význam hry. Uveden je pohled na dítě z vývojového hlediska. Přehled uzavírá kapitola o projektování.

1. Předškolní vzdělávání

Vzdělávání v mateřské škole se řídí několika závaznými dokumenty. Jedná se především o Školský zákon č. 561/2004 Sb., Vyhlášku o předškolním vzdělávání č. 14/2005 Sb. a Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV).

Ve vztahu k předškolní přípravě je nutné zdůraznit, že počínaje školní rokem 2017/2018 Školský zákon č. 561/2004 Sb. stanovil povinnost účasti na předškolním vzdělávání na čtyři hodiny denně. Ta se vztahuje na děti starší pěti let před zahájením školního roku a je bezúplatná. Povinnost omlouvání nepřítomnosti specifikuje § 34a odst. 4. Udává povinnost zakotvit podmínky vzdělávání dětí v posledním roce před zahájením školní docházky do školního řádu mateřské školy.

Školský zákon (561/2004 Sb.) upravuje i podmínky pro odložení školní docházky. Odklad se doporučuje u dětí výrazně nezralých po stránce fyzické, psychické i sociální. Velký vliv mají zdravotní komplikace během života, špatné rodinné zázemí či náročné životní situace (rozvod, násilí apod.). Neopomenutelným faktorem je i věk dítěte. Děti narozené v letních měsících mohou vykazovat větší míru nezralosti než děti narozené v září, kdy reálně je věkový rozdíl vrstevníků 1 rok. Tyto děti mají možnost dále pokračovat ve vzdělávání v mateřské škole nebo mohou navštěvovat přípravnou třídu. Ta bývá zpravidla zřizována při základních školách. V mateřské škole je vypracován individuální plán vzdělávání, který reflektuje individuální potřeby pro rozvoj dítěte. (Žáčková, Jucovičová, 2015; Pilařová, Šimek, 2012)

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) je základním kurikulárním dokumentem vymezujícím podmínky a pravidla pro vzdělávání dětí ve školách a školských zařízeních od dvou let do zahájení školní docházky. Stanovuje závazná pravidla pro pedagogickou činnost. Díky otevřenosti dokumentu s ním mohou flexibilně pracovat právě učitelé.

Nabízí velké pole působnosti pro tvorbu vlastních školních vzdělávacích programů (ŠVP) za předpokladu splnění společného rámce vzdělávání, který je závazný. Zásady pro zpracování ŠVP jsou součástí dokumentu. Pro úplnost jsou zásady doplněny o Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu pro mateřské školy.

Dítě je respektováno v celé své individualitě. Pobyt v předškolním zařízení je považován za doplnění rodinné péče a vnímán jako smysluplné trávení času. Nabízeny jsou podněty, aktivity pro rozvoj učení, poradenská činnost. RVP PV definuje metody a formy práce s důrazem na kooperativní a situační učení hrou a činností. Předpokládá se provázanost jednotlivých aktivit. Důraz je kladen na vyváženost řízených činností a volné hry.

Dokument dále vymezuje podmínky předškolního vzdělávání pro děti s nadáním, se speciálními vzdělávacími potřebami a pro vzdělávání dětí do tří let. Zahrnutý jsou pokyny k provoznímu chodu školy, jako například – personální zajištění, životospráva, řízení mateřské školy, spolupráce s rodiči apod.

Pro pedagogickou činnost RVP PV uvádí stěžejní cíle předškolního vzdělávání. Ty jsou děleny do 4 kategorií – rámcové cíle, klíčové kompetence, dílčí cíle a dílčí výstupy.

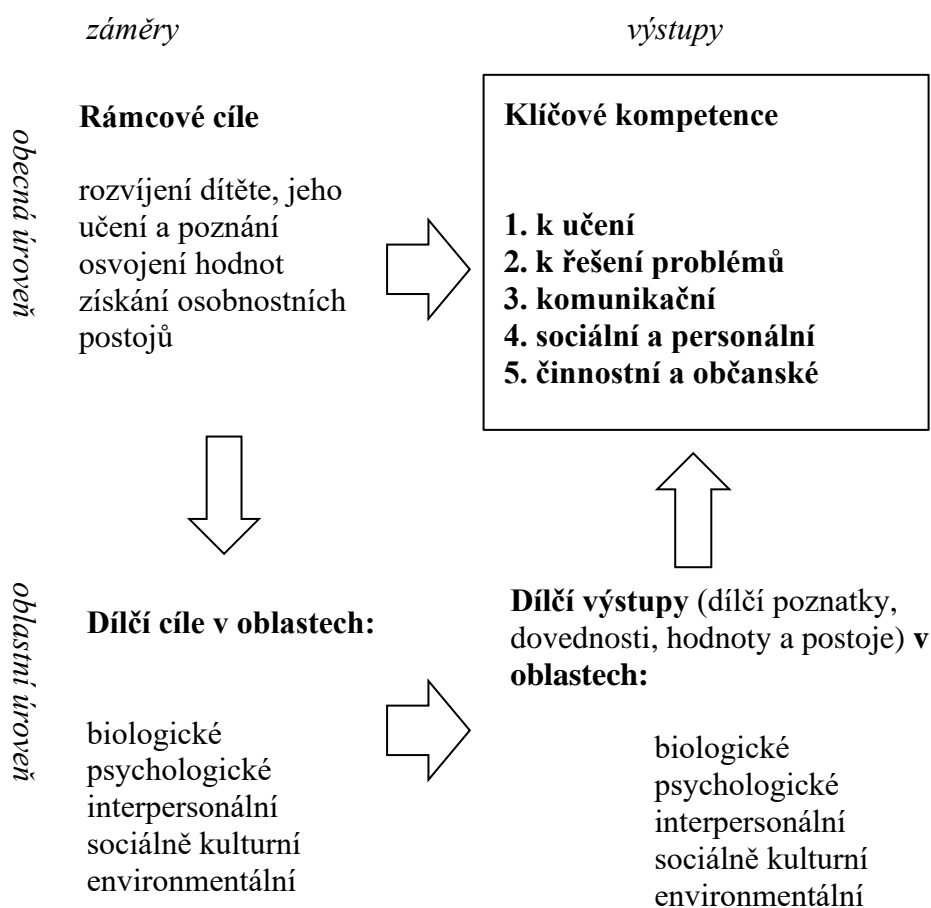
Vzdělávací obsah představuje kompaktní propojený celek dělený do 5 pomocných oblastí.

- Dítě a jeho tělo
- Dítě a jeho psychika
- Dítě a ten druhý
- Dítě a společnost
- Dítě a svět

Každá z oblastí má definovány všechny 4 kategorie – dílčí cíle (co sledujeme), vzdělávací nabídku (souhrn činností), očekávané výstupy (čeho by mělo nebo mohlo být dosaženo) a rizika (co by mohlo nastat).

Pro zajištění kvality a efektivnosti vzdělávání podává dokument informace a návody na vlastní autoevaluaci mateřské školy. Důvodem je získání zpětné vazby, která významně napomáhá při realizaci nových projektů a vzdělávacího procesu obecně. (RVP PV, 2018, upravený ze dne 7.6.2019)

Tabulka 1 Systém cílů RVP PV

(RVP PV, 2018, s. 9)

1.1 Denní režim v MŠ

Denní režim v mateřské škole je upravován Školským zákonem, Vyhláškou č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání a Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání

(RVP PV). Denní režim respektuje jednotlivé potřeby dětí v souladu se vzdělávací nabídkou. Níže je uveden modelový souhrn denního režimu běžné mateřské školy.

Tabulka 2 Modelový režim, Mateřská škola Chodovice

orientační čas	Činnost
7:00	otevření školní budovy, volná hra
8:15 - 8:30	ranní přivítání, pohybová činnost, kognitivní činnost
8:30 - 9: 00	hygiena a svačina
9:00 – 11:30	dopolední aktivita (kognitivní činnost)
11:20 -12:00	Oběd
12: 00 - 14:00	Spánek
13:00 - 14:00	nespavý režim (práce s pomůckami, vzdělávání dětí na základě podpurného plánu)
14:00 - 14:30	hygiena a odpolední svačina
14:30- 16:30	odpolední aktivita

(ŠVP Mozaika dětského světa, 2018)

Abychom naplňovali podmínky vzdělávání v heterogenní třídě, je nutné zamyslet se nad režimem dne a uspořádáním aktivit pro jednotlivé věkové skupiny, které mají odlišné potřeby. Na prvním místě je uspokojování fyziologických potřeb dítěte a bezpečnost. Ze základní hierarchie potřeb dle amerického psychologa Abrahama Maslowa vychází i Matějček s Langmajerem, kteří tyto potřeby upravili ve vztahu k dítěti. Pomocí vlastního pozorování byli schopni sestavit pět základních psychologických dítěte. Zmiňují potřebu určitého množství, proměnlivosti a kvality podnětů; potřebu smysluplného světa; potřebu bezpečí a životní jistoty a potřebu identity a otevřené budoucnosti. Zdravý vývoj je významně ovlivněn především potřebou lásky, vřelosti, přijetí, sympatie a citové podpory. (Krejčová, 2015)

1.1.1 Odpolední odpočinek

Níže citovaná věta z RVP PV vypovídá o nutnosti přizpůsobit program i z hlediska odpočinku. V této oblasti spatřuji největší potenciál pro úpravu režimu dne. Proto bych ji ráda rozvedla podrobněji.

„V denním programu je respektována individuální potřeba aktivity, spánku a odpočinku jednotlivých dětí (např. dětem s nižší potřebou spánku je nabízen jiný klidný program namísto odpočinku na lůžku). Donucovat děti ke spánku na lůžku je nepřipustné.“ (RVP PV, 2018 s. 32)

Svobodová (2010) uvádí, že potřeba spánku v mateřské škole je velmi individuální. Někdo neusne vůbec, jiné dítě spí klidně i dvě hodiny. Odpolední odpočinek má regenerační funkci. Starším dětem většinou stačí 30 minutová relaxace u pohádky. Zbylý čas je vhodný využít pro klidové činnosti a individuální práci.

Touto problematikou se zabývali i hosté Českého rozhlasu (Zemanová 2013), kde se nad spánkovou potřebou zamýšlí. Uvádí zde stanoviska dětského psychologa, Ministerstva mládeže, školství a tělovýchovy, České školní inspekce a v neposlední řadě pohledy pedagogů a rodičů. Je zajímavé, že stále v některých mateřských školách často děti nuceně odpočívají až 90 minut. V tuto dobu by jim mohly být nabízeny jiné klidové činnosti a podněty pro jejich další rozvoj. Naopak je nutné dbát na respektování spánkové potřeby především mladších dětí. Potřeba odpoledního spánku se snižuje v průměru kolem 4. roku života. Samozřejmě jsou výjimky a záleží i na režimu rodiny. Děti přicházející do mateřské školy brzy ráno mohou vykazovat větší únavu než děti, které přicházející kolem 8. hodiny.

Z výše uvedeného je patrné, že pohled na odpolední odpočinek prochází určitým vývojem. Dnes je kladen více důraz na individuální potřeby dítěte a zároveň na respektování jednotlivých zvyklostí rodiny. Gardošová (2003) nahlíží na odpolední klid na lůžku jako na odpočinek při čtení pohádek nebo poslechu relaxační hudby, což je vhodná nabídka pro odreagování. Děti, které spánkovou potřebu mají, ji dobrovolně využijí. Ostatní mají možnost tichých činností. Tím je reagováno na individuální spánkovou potřebu dětí.

1.2 Heterogenní vs. homogenní skupina

Skupiny v mateřských školách mohou být dvojího uspořádání. Dle vyhlášky o předškolním vzdělávání č. 14/2005 Sb. se do tříd mateřských škol zařazují děti zpravidla od tří do šesti let. Výjimkou nejsou ani děti mladší tří let, ani děti s odkladem školní docházky, tedy až sedmileté. Jednu třídu mohou navštěvovat děti stejného věku – homogenní skupiny, nebo děti různého věku – heterogenní skupiny. Toto uspořádání je dobrovolné, záleží pouze na podmínkách mateřské školy. Jednotřídní mateřské školy (zpravidla vesnické) bývají heterogenního uspořádání. V zařízeních s více třídami můžeme nalézt, jak skupiny homogenní, tak věkově smíšené. (Vyhláška č. 14/2005)

Trendem posledních let je tvoření heterogenních skupin, které představují určité klady pro rozvoj dětí. Heterogenní uspořádání je přirozenější už z pohledu rodiny, kde se setkávají většinou děti různého věku. S věkově smíšenou třídou se můžeme setkat již ve II. polovině 19. století. Velkými zastánci těchto skupin byli především M. Montessori, R. Steiner, Zdravá MŠ a další alternativní směry, které u nás vznikaly po roce 1989. (Koťátková., 2014)

Koťátková (2014) považuje heterogenní třídy za velmi přínosné, protože se ve skupinách angažují starší děti při vysvětlování a učení dětí mladších. Starší děti těmito způsoby komunikace aktivují a posilují mozkové činnosti. Poukazuje na vysokou diferenciaci přístupů a činností ze strany učitelky. Z pohledu hraní a učení je heterogenní skupina výhodnější i podle Gardošové (2003). Mladší děti získávají přirozený dětský vzor ve starších dětech a lépe se učí. Starší děti se naopak učí ohleduplnosti a empatii k mladším dětem. Velmi dobře se rozvíjejí sociální vztahy.

Každé z uspořádání má svá pozitiva a negativa. Je důležité zvážit přínosy dané skupiny na dětský rozvoj. V tabulce 1 uvádím možné klady a zápory jednotlivých skupin. Inspirovala jsem se článkem z Učitelských novin 11/2014 a články z Informatoria 3-8 z let 1998, 2004, 2011, 2012 a 2015, kde je tato problematika řešena. Je velmi důležité, z jakého pohledu na věc nahlížíme. Dle mého názoru jednotlivá negativa mohou být částečně eliminována přítomností dalšího pracovníka jako například: chůvy nebo asistenta pedagoga, je-li to podmíněné. Zásadní u všech skupin je osobnost učitele samotného. Splavcová (2016) poukazuje na fakt, že učitelka bývá většinou první dospělý mimo rodinu, který dává dítěti vzor, a přispívá tak k utváření hodnotové orientace dítěte ve světě.

Tabulka 3 Heterogenní vs. homogenní skupina

	HOMOGENNÍ	HETEROGENNÍ
Pozitiva	<ul style="list-style-type: none"> ● podobné vývojové potřeby ● snazší pro přípravu učitele ● intenzivnější zaměření na potřeby dětí věku ● sourozenci jsou každý sám za sebe (je-li to žádoucí) ● hračky a pomůcky určené pro danou skupinu ● podobná míra koncentrace ● intenzivnější podněty pro rozvoj a vzdělávání ● podobné zájmy a mentalita ● doprovodný program (divadla, kina, výstavy apod.) 	<ul style="list-style-type: none"> ● přirozenější prostředí podobné rodině ● učení se nápodobou od starších dětí ● snazší adaptace – nemění se celá třída, část dětí má pravidla ukotvená ● sociální efekt – starší pomáhají mladším ● vyšší míra samostatnosti ● sourozenci v jedné třídě ● motivace mladších dětí staršími dětmi
Negativa	<ul style="list-style-type: none"> ● náročnější na adaptaci zejména pro nejmenší děti ● velká koncentrace dětí, které nezvládají základní sebeobsluhu (v případě mladších dětí) ● nemají vzor starších dětí 	<ul style="list-style-type: none"> ● náročnější na přípravu učitele ● rozdílné potřeby dětí ● věkový rozptyl až 5 let (2leté vs. 7leté s odkladem školní docházky) ● menší prostor pro cílenou předškolní přípravu ● velký časový prostor věnován základním fyziologickým potřebám nejmladších dětí ● hračky vybavení a pomůcky uzpůsobeny všem věkovým skupinám (2-6/7 let) ● rozdílná potřeba odpočinku ● rozdílná míra koncentrace ● doprovodný program (divadla, výstavy, výlety)

(Kompilace z periodik Učitelské noviny 11/2014, Informatorium 3-8 5/1998, 3/2004, 11/2004, 6/2011, 5/2012, 3/2015 a 5/2015)

1.3 Hra

Předpokladem zdárného rozvoje dítěte je hra. Zdánlivě nepodstatná činnost, která nese nezastupitelný význam v rozvoji dětí. Hra je pro dítě aktivitou, kdy poznává a objevuje svět, rozvíjí a zdokonaluje své dovednosti. Níže popsané motto PaedDr. Hornáčkové krásně vystihuje smysl hry.

„Hra je krásná příprava k vážným věcem“

(Hornáčková, 2014, s. 29)

Hra jako taková má své znaky. Jedná se o aktivitu svobodnou, spontánní, kdy se dítě plně ponoří do činnosti a nevnímá okolí. Je považována za nejvyšší formu svobodného učení. Hra představuje pro dítě radost a uspokojení. Významná je především v komplexnosti rozvoje osobnosti. (Hornáčková, 2014)

S. Millerová (in Svobodová, 2010) rozlišuje stádia hry podle sociálního vývoje na:

- samostatnou hru - dítě si hraje samo
- paralelní hru - děti si hrají vedle sebe
- sdružující hru - hra je propojena komunikací dětí, hrajících si vedle sebe
- kooperativní hru - děti se domlouvají, spolupracují, řeší různé situace apod.

V mateřské škole díky věkovému rozptylu od 2 do 6/7 let můžeme sledovat všechna tato stádia. Kooperativní hra v jistých situacích vyžaduje přítomnost učitelky, která pomáhá stanovit pravidla nebo navodit atmosféru. (Svobodová, 2010)

Podle Vágnerové (2012) dítě využívá hru k vyjádření vlastního vnímání a pochopení reality. Symbolickou hrou se vyrovnává s realitou. Do hry promítá své zkušenosti a zážitky z lidského světa a snaží se svět pochopit skrze hru. V tematické hře „na něco“ ukotvuje možnosti, jak řešit situace. Přípravuje se na budoucí role ve společnosti. Vágnerová v této souvislosti poukazuje na význam pohádek. Pomocí příběhů dochází k pochopení fungování skutečného světa.

Šulová (2017, s. 43) uvádí, že „*hra je analogická pozdějšímu učení. Podle toho, jak si dítě hraje, bude mít později učební a pracovní návyky.*“ Vyzdvižen je význam hry pro rozvoj motoriky, kognitivní struktury a motivačně – volní zralost dítěte.

1.4 Alternativní metody vzdělávání

Nepovažuji za přínosné pro život dogmaticky se držet pouze jednoho směru. Různorodost a pestrost aktivit je jedním ze základních kamenů kvalitního vzdělávání a objevování světa. Prvky programu Začít spolu v kombinaci s prvky pedagogiky Marie Montessori by práci s heterogenní skupinou mohly pozitivně ovlivnit.

Projekt uvedený v praktické části práce využívá některé prvky z uvedených alternativ, které ve zkratce představuji. Základem je připravené podnětné prostředí. Využity budou pomůcky v duchu pedagogiky Montessori. Prakticky bude ověřena vhodnost práce v centrech aktivit dle vzoru programu Začít spolu, kde by měla být uspokojena potřeba volby činností v souladu s vývojovými potřebami a schopnostmi dětí.

1.4.1 Pedagogika Marie Montessori

motto: *“Pomoz mi, abych to dokázal sám.”*

Maria Montessori byla první ženou, která úspěšně dokončila lékařská studia v Římě. Své poznatky zúročila především při práci s dětmi. Vytvořila vlastní systém vzdělávání, který byl původně určen pro děti s mentálním postižením a posléze i pro děti zdravé. Vychází z poznání potřeb malého dítěte. Ve své knize *Objevování dítěte (2017)* podrobně popisuje svoji celoživotní snahu o rozvoj a vzdělávání dětí. Příkládá předškolnímu období důležitost nejenom ve spojitosti s přípravou na školu, ale zejména pro přípravu na život.

Průcha (2013) shrnuje myšlenky Marie Montessori do několika hesel. Zdůrazňuje, že daná svoboda volby činností neznamená bezmyšlenkovité nicnedělání. Nutná je příprava podnětného prostředí. V dítěti by měla být probouzena pozornost. Důležitost příkládá celostnímu rozvíjení po stránkách emočních, tělesných, společenských estetických a poznávacích. Učitel hraje roli pozorovatele a průvodce. Napomáhá, kde je třeba.

Pro Montessori pedagogiku jsou důležité tzv. *senzitivní fáze*, což je období, kdy je dítě schopno se nejlépe naučit činnost, o kterou právě projevuje zájem. Fáze přichází v různém

věku a je nutno ji pečlivě pozorovat. To činí učitel/průvodce. Následuje podpora vhodným didaktickým materiálem, který umožňuje samostatnou práci dítěte.

Montessori pedagogika je známá pro svůj vlastní systém vzdělávání využívající speciální didaktické pomůcky a postupy. Vychází se od nejjednoduššího ke složitějšímu. V dogmatické verzi nepočítá s hračkami běžného typu. V původním záměru se nepracovalo ani s pohádkami nebo volnou hrou na vlastní téma.

Přípraveným prostředím se rozumí rozložení a příprava prostoru, který otevírá možnosti rozvíjení se podle vlastních potřeb, možností a úrovně. Ve třídách nalezneme tematické oblasti-*praktický život, smyslový materiál, matematiku, jazykový materiál, umění, kosmickou výchovu.*

Praktický život představují pomůcky denní potřeby. Dítě se učí přesýpat, nalévat, utírat, zametat apod. Smyslový materiál má za úkol rozvíjet smysly, rozeznávat zvuky, tvary, vůně, prostor, materiály a další. Matematika a jazykový materiál se zabývá rozvojem přípravy na čtení, psaní a počítání. Pro tuto oblast jsou vyvinuty speciální pomůcky napomáhající pochopení a rozvoji dovedností aritmetiky, grafomotoriky, čtení a rozvoje jazyka. Pomůcky se v některých případech prolínají se smyslovým materiálem. Umění a kosmická výchova seznamují děti s okolním světem, lidským bytím, činností a přírodou.

Cvičení ticha je v podání Montessori pedagogiky umění vědomé zastavení hlučné činnosti. Děti se jí učí postupně s ohledem na svůj vývoj. Ke cvičení ticha se využívá různých her a motivačních předmětů, kterými se ticho demonstruje. Děti se postupně učí vnímat zvuky svého těla a okolního prostředí.

Chůze po elipse je vlastně uměním rovnováhy. Maria Montessori ji popisuje jako „*klíč ke zdokonalení nejrůznějších činností*“ (2017, s.94). Základem je elipsa namalovaná na zemi. Velmi pomalou chůzí, která je specifická kladením chodidla na linii těsně za sebou, se děti učí koordinaci pohybů a rovnováze. Celý akt může být doprovázen hudbou, nošením předmětů apod.

(Montessori, 2017)

1.4.2 Program Začít spolu

Začít spolu neboli *Step by step* je alternativní didaktický systém, který začal vznikat v 90. letech v USA. Je zaštitěn mezinárodní organizací ISSA (International Step by Step Association) a realizován ve 29 zemích světa.

„Kořeny vzdělávacího programu mají živnou půdu v mnoha ověřených pedagogických systémech, jejichž přirozenou součástí je respekt k jedinečnosti každého člověka.“
(Škardová 2020, s. 14)

Šmelová (2018) specifikuje, že se v podstatě jedná o využití prvků Montessori pedagogiky s důrazem na sociální a pedagogickou komunikaci školy a rodiny. Z dalších osobností jmenujme například - J. Deweye, H. Gardnera nebo J.A. Komenského)

Gardošová (2003) uvádí, že v České republice se objevily první školy tohoto systému roku 1994. Od tohoto roku se didaktický systém postupně rozpracovává a je implementován na naše podmínky, tradice a zvyklosti. Dohled nad správností a šířením vzdělávacího programu Začít spolu provádí nezisková organizace Step by Step ČR, o. s. Od roku 1996 je program využíván nejen v předškolním vzdělávání. Neustále prochází vývojem a je velmi otevřený.

Pro tento vzdělávací program je typický individuální přístup, který zohledňuje schopnosti, znalosti a zájmy dítěte. Gardošová (2003) vyzdvihuje prožitkové učení a integrované učení hrou a činností. Využívá se projektové učení a tematická výuka založená na podnětném prostředí. Typické prostředí se člení do center aktivit. Děti mají možnost volby činnosti dle svého zájmu i vyspělosti. Nejčastěji se využívají tato centra:

- **Ateliér** – výtvarná činnost
- **Čísla a písmena** – čtenářská a matematická pregramotnost, grafomotorika
- **Dílna** – pracovní činnosti
- **Dramatika** – dramatizace, říkadla, vyprávění, dějová posloupnost
- **Domácnost** – činnosti denní potřeby, sebeobsluha
- **Hudba** – zpěv, hra na nástroje, zvuky
- **Kostky** – stavebnice, prostorové vnímání

- **Manipulační a stolní hry** – jemná motorika, společenské a kolektivní hry
- **Pokusy a objevy** – zkoumání a objevování světa jako malý vědec
- **Školní zahrada** - zahradničení, písek, proměny přírody, pohyb

Využíván je třífázový model učení Evokace – Uvědomění – Reflexe. Ten zohledňuje v první fázi (evokace) dosavadní poznatky a navozuje téma nové. V druhé fázi (uvědomění) dochází k prohloubení a pochopení poznatků, na čemž staví konečná fáze (reflexe). Při ní si děti znovu uvědomují získané zkušenosti a poznatky potřebné pro další rozvoj. Program klade důraz na otevřenou spolupráci s rodinou, která je považována za nejpodstatnější součást při vzdělávání dítěte. (Gardošová, 2003; www.začítspolu.eu)

Den inspirovaný tímto programem začíná ranním úkolem, který je zpravidla plněný ve spolupráci s rodiči. Následují ranní hry a často průběžná svačina. Důraz je kladen na samostatnost dětí. Přivítání v ranním kruhu, případně pohybová chvílka. Po motivačním úvodu a představení jednotlivých činností v centrech aktivit si děti zvolí svoji vlastní cestu. V programu se klade důraz na sebehodnocení dětí a zhodnocení činností jako takových. Jsou využívány různé formy a metody ke ztvárnění nálad pocitů aj. emocí vyvstávající

z činností. Další program je shodný s běžným režimem dne klasické mateřské školy. Následuje pobyt venku, oběd, odpolední odpočinek a volné hry. Gardošová (2003) dále poukazuje na vhodnost využití venkovního prostoru podobně jako ve třídě – do tematických koutků vhodných pro práci ve venkovním prostředí.

1.4.3 Porovnání programu Začít spolu a pedagogiky Marie Montessori

Pro přehlednost uvádím rysy jednotlivých alternativních koncepcí a vzájemně je porovnávám. Jsou sledovány určité spojitě znaky umožňující využívání jednotlivých prvků v jednom prostředí. Jak je uvedeno výše (Šmelová, 2018; Škardová, 2020), vzdělávací program Začít spolu je vlastně kompilací několika otevřených alternativních systémů včetně pedagogiky Marie Montessori. Heterogenní uspořádání je kvitováno oboustranně. Jisté spojitě prvky nalzáme i v uspořádání třídy. Samozřejmostí je rozvíjení samostatnosti a vlastního hodnocení. Oba systémy spolupracují s rodinou, i když každý v jiném pojetí.

Jediný výrazný rozpor vidím v pohledu na spolupráci. Ta je v pedagogice Marie Montessori potlačena, zatímco ve vzdělávacím programu Začít spolu je spolupráce na prvním místě.

Tabulka 4 Porovnání vzdělávacího programu Začít spolu a pedagogiky M. Montessori

	Začít spolu	Montessori
preferovaná věková skupina dětí	heterogenní	heterogenní
pohled na dítě	individualizace	pedocentrismus
specifikum	učení v souvislostech připravení prostředí	senzitivní fáze připravené prostředí
uspořádání třídy	centra aktivit	tematické oblasti
spolupráce s rodinou	kladen velký důraz	kladen velký důraz
spolupráce	kladen velký důraz	vlastní koncentrace jedince
samostatnost	kladen velký důraz	kladen velký důraz
sebereflexe	kladen důraz na sebehodnocení	kladen důraz na sebehodnocení

(zdroj: autorka bakalářské práce)

2 Pohled na dítě z vývojového hlediska

Z vývoje jednotlivých dětí vyplývají různé potřeby. Mertin (2016) klade důraz na podnětnost prostředí, které respektuje přiměřenost a aktuální potřeby dítěte. Pokud se to daří, je učení efektivní a motivace k činnosti větší. V opačném případě je vysoká pravděpodobnost nezájmu dítěte. Příčinou může být poskytnutí podnětu příliš těžkého nebo naopak lehkého. Není na škodu cvičit činnosti jemné a hrubé motoriky. Nezavrhuje ani poskytování mírně složitějších podnětů. Vše musí korespondovat především s aktuálním naladěním dítěte či skupiny. Přístupuje se individuálně a zohledňují se jednotlivá vývojová stádia. Vhodné je provádět diagnostiku a na základě získaných dat dále vhodnou formou rozvíjet jednotlivé oblasti. Langmeier (2006, s. 87) nazývá předškolní období „*věkem mateřské školy*“. Matějček (2013, s.47) k tomu dodává: „*Mateřská škola je zařízení pro děti a děti by si ji vymyslely, i kdyby v dnešní době nebyla*“ V předškolním období dítě nabývá potřeby

setkávat se s jinými osobami, než je rodina, navazovat nové vztahy, a to zejména ve své generaci.

2.1 Stručný přehled vývoje podle věku

Níže je uveden stručný přehled vývoje a schopností dítěte dle jednotlivých věkových skupin navštěvujících mateřskou školu.

2 - 3 roky

Děti nastupující do mateřské školy v útlém věku okolo 2 let bývají komunikativní. Kořátková (2014) považuje toto období za objevitelské období řeči. Jak uvádí Splavcová (2016) dochází k velkému rozvoji slovní zásoby. Dítě nejprve komunikuje s dospělými (rodiče, učitel), posléze má potřebu komunikovat i se svými vrstevníky. Děti starší dvou let mívají rozvinutou fantazii, která zapříčiňuje i možné projevy strachu. Strach a nejistota nejsou žádoucí. Pozornost je udržena po velmi krátkou dobu. Pamatují si krátké básničky a písničky, které jsou nejlépe doplněny jednoduchým pohybem nebo rytmiizací. Osvojují si sociální role nápodobou především v rodině. (Pilařová, Šimek, 2012)

3 - 4 roky

Děti v této věkové kategorii zdokonalují sebeobslužné činnosti a dochází k postupnému emocionálnímu dozrávání. Řeč obsahuje 300-1000 slov a měla by být srozumitelná. Většinou znají celé své jméno a rozlišují pohlaví. Dítě rádo komunikuje. Pokládá otázky a popisuje situace kolem sebe. Začíná si hrát kooperativně. Ke hře rádo využívá předměty reálného života. Stoupá zájem a kresebné a výtvarné vyjádření. Postavu zobrazuje jako hlavonožce. Napodobí směr čáry, kruh nebo křížek. Začíná se projevovat dominantní ruka. Chce se všeho účastnit a rádo využívá fráze „já taky“. Jedná se o první náznaky zájmu o práci. Ve skupině si děti hrají spíše vedle sebe. Odpolední spánková potřeba se může snižovat. Zachování odpoledního klidu je ale prospěšné. (Allen, 2000; Langmeier, 2006)

4 - 5 let

Motorický vývoj se zdokonaluje. Dítě nabývá obratnosti a zručnosti. Většinou zvládá sebeobsluhu bez dopomoci. Kresba začíná odpovídat reálné představě a je detailnější. Rozvíjí se samostatnost. Učí se pravidlům a trpělivosti. Posilují se volní schopnosti. Začínají pokusy o řešení konfliktů a zároveň zkouší hranice. Vzniká větší zájem o poznatky okolního

světa. Osvojuje si základy počítání. Rozlišuje podstatné znaky předmětů. V řeči využívá předložek a přivlastňovací tvary. Odpovídá na otázky typu „Proč?“, „Kdo?“ apod. Odpolední spánková potřeba zpravidla upadá. V kresbě je schopno napodobit čtverec. (Allen, 2000)

5–6 let

Ve vývoji dochází k přeměně myšlení od konkrétního k obecnějšímu. Dítě začíná chápat svět realisticky. Spolupráce či organizace hry v kolektivu nabývá na významu. Rozvíjí se získané schopnosti, vědomosti, dovednosti a logické myšlení. Díky analyticko-syntetické metodě uvažování je dítě schopno všimnout si rozdílů a podobností, což je důležitým předpokladem pro úspěšnou výuku čtení, psaní a počítání. Číselnou řadu je schopno odříkat do 10. Za pomoci názorného materiálu určí správně množství. Řeč obsahuje 1500 a více slov, mluví gramaticky správně. Je schopno popisovat obrázky a vyprávět příběhy. Chápe vtip. Vymýšlí jednoduché rýmy a říkanky. Kresba vykazuje detailnější zpracování. Je známa dominantní ruka. Po sociální stránce je schopno odloučit se na delší čas od rodiny. Z pohledu emocí dochází k přiměřené kontrole citů a impulzů. Začíná být schopno odložit i svá přání. Hra v životě dítěte má stále velký význam, dochází však k postupnému prolínání s prací. Dítě začíná být schopno dokončit i zdánlivě neatraktivní úkol. Zvyšuje se míra koncentrace. (Langmeier, 2006; Allen, 2000.; Žáčková, Jucovičová, 2015)

2.2 Školní zralost a připravenost

Termín příprava na školu se nejčastěji skloňuje u dětí v posledním roce mateřské školy, ačkoliv mateřská škola soustavně a cíleně rozvíjí a připravuje děti na další vzdělávání a poznávání od samého počátku docházky.

Dítě předškolního věku je připravováno po stránce kognitivní. Rozvíjena je hrubá a jemná motorika, s důrazem na grafomotorické dovednosti. Dítě by mělo zvládat určitou míru sebeobslužných činností a mělo by mít osvojeny základní sociální dovednosti. Z pohledu učitele při kvalitní přípravě stavíme na potřebě poznatků o posloupnosti jednotlivých aktivit v oblastech vzdělávání s ohledem na vývojová specifika. (Bednářová, 2007) Prvotně je nutné osvětlit dva základní pojmy: školní zralost a školní připravenost.

Školní zralost je definována jako *“stav dítěte, který zahrnuje jeho zdravotní, psychickou a sociální způsobilost začít školní docházku.”* (Pilařová, Šimek, 2012, s.5). Dle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání získává dítě

v předškolním věku pregramotnostní kompetence k učení, k řešení problémů, kompetence komunikační, sociální a personální a kompetence činnostní a občanské. (RVP PV, 2018)

Školní připravenost definuje Doležalová (2016) jako aktuální stav rozvoje osobnosti dítěte ve všech oblastech po stránce kognitivní i sociální. Osvojováním soustavou dovedností, vědomostí a návyků dochází ke gramotnosti. Díky včasnému rozvoji v předškolním období může být pozitivně ovlivněna úspěšnost a kvalita života a zapojení jedince do společnosti. K rozvoji je potřeba přistupovat komplexně s ohledem na vývojová hlediska. Základem pro rozvoj předškoláka je motorika, paměť a smyslové vnímání (sluchová a zraková percepce).

Motorika neboli pohyb pozitivně ovlivňuje vývoj jedince. Bednářová, Šmardová (2015) dělí motoriku následovně:

- hrubá motorika
- jemná motorika
- grafomotorika
- motorika mluvidel
- motorika očních pohybů

Pro rozvoj hrubé motoriky, jak shodně s Bednářovou, Šmardovou uvádí Mertin (2016), je nejdůležitější všestranný pohyb. Díky pohybu dítě začne vnímat samo sebe, svoji identitu. Začleňuje se do kolektivu vrstevníků. Bednářová, Šmardová (2015) vyzdvihují dovednosti s motorikou úzce související. Jedná se o hmatové vnímání, vnímání vlastních pohybů, vnímání rovnováhy a vnímání svalového napětí. Ty mají nezastupitelnou roli v poznávání světa, v rozvoji komunikace a emocí. Sledujme pohyblivost dítěte, koordinaci pohybů, rychlost a obratnost

Jemná motorika představuje činnosti rukodělné. Velký vliv na rozvoj jemné motoriky má hmat. V praxi se jedná o činnosti manipulační (stavebnice, korálky, hry, mozaiky, sebeobsluha, praktický život, stříhání a jiné rukodělné činnosti).

Rozvoj grafomotoriky začíná u kreslení. Dětská kresba poskytuje informace o celkové úrovni vývoje dítěte. Ta má specifickou roli při diagnostice školní zralosti. Bednářová (2017) uvádí, že kresba je pro dítě prostředek k vyjádření emocí, pocitů nálad a zážitků. Z pohledu

předškolní přípravy má nezastupitelnou roli při přípravě na psaní. Při přípravě na psaní nesmíme opomenout poslušnost a přirozený vývoj grafomotorických prvků.

Dalším souvisejícím pojmem je lateralita neboli dominantnost ruky a oka. Pro její určení byl vytvořen v 70. letech 20. století test laterality. Autory jsou dětské psychologové Zdeněk Matějček a Zdeněk Žlab. Bednářová (2015) uvádí zkoušku lateralit v úspornější formě.

Motorika mluvidel neboli oromotorika se začíná vyvíjet již po narození při kojení. U dětí předškolního věku začleňujeme gymnastiku mluvidel (rty a jazyk, mimické svalstvo), dechová cvičení. Správné užívání mluvidel vede k eliminaci poruch výslovnosti. V opačném případě je nutné vyhledat logopedickou péči. (Žáčková, 2015)

Motorika očních pohybů, vizuomotorika, znamená stimulování očních pohybů žádoucím směrem, zejména zleva doprava, shora dolů. Důležitý je také posun očí po řádku. To vše má nezastupitelnou roli pro nácvik čtení a psaní. Motorika očních pohybů je dílčí částí zrakového vnímání. (Bednářová, Šmardová, 2015)

„Paměť je procesem zapamatování, uchování a zpětného vybavování vjemů a informací.“ (Žáčková, Jurkovičová, 2018, s. 4). V předškolním období si děti pamatují bezděčně. K záměrnému zapamatování dochází okolo 5 roku věku. Snazší je si zapamatovat konkrétní věci než abstraktní popisy. Dlouhodobější paměť nastupuje mezi 5 - 6 rokem. Ve vztahu k učení paměť sehrává důležitou roli při zrakovém i sluchovém vnímání. (Šulová, 2017; Vágnerová, 2012)

Zrakovou percepcí získáváme nejvíce informací o okolním světě. Zrakové vnímání sehrává významnou roli i v neverbální komunikaci. Pro předškolní přípravu rozdělujeme z didaktického pohledu zrakového vnímání do několika rovin:

- rozlišení figury a pozadí
- rozlišování detailů a polohy předmětů (optická diferenciac),
- zraková analýza a syntéza
- záměrné vedení očních pohybů
- zraková paměť
- vizuomotorická koordinace

(Bednářová, Šmardová 2015)

Míra vývoje sluchové percepce spolu se zrakovým vnímáním zásadně ovlivňují následné čtení a psaní. Zrak pomáhá rozlišit tvar písmene, sluch přispívá k vytvoření správné hlásky a posléze slova. V předškolním věku trénujeme tyto schopnosti:

- sluchová analýza a syntéza
- sluchová paměť
- sluchová diferenciac
- vnímání a reprodukce rytmu
- sluchová orientace
- rozlišení figury a pozadí

Vnímání je komplexní jev, jehož výše uvedené složky se navzájem prolínají a ovlivňují. Posilování výše uvedených poznávacích funkcí je předpokladem pro rozvoj čtenářské a matematické gramotnosti. (Bednářová, Šmardová 2015)

Předčtenářskou gramotnost popisuje Kolláriková (2010, s. 274) jako- „komplex vzájemně propojených jazykových kompetencí s důrazem na komunikativní, vyjadřovací a poznávací funkce rozvíjené poslechem a porozuměním čteného a viděného. V praxi se jedná o podporu vyprávění. Obohacujeme slovní zásobu. Využívají se obrázky, knihy, encyklopedie, dramatika, písničky, leporela, říkadla, básničky apod.

Smyslem předmatematické gramotnosti je pochopení slovních pokynů a porovnání množství. V tomto období se soustředíme na pojmenování věcí, hodnocení, třídění. Hledají se společné znaky. Rozlišují se závislosti a vztahy mezi věcmi. Zakládá se platforma pro orientaci v množství a početní představy. (Kaslová, 2010).

Závěrem nesmím opomenout sociální dovednosti. Zralost v této oblasti je definována schopností zapojit se a fungovat v chodu společnosti, osvojit si dané normy a pravidla. Tento proces nazýváme socializace. Zároveň je záhodno připravovat pozitivně dítě no novou roli školáka. Předpokládá se osvojení pracovní samostatnosti. Dítě by mělo být schopno sebeobsluhy. Postarat se o své věci. Dokáže se vyrovnat s neúspěchy. Projevuje empatii. Celkově by citový vývoj měl být na takové úrovni, kdy je dítě schopno pojmenovat emoce své i druhých. (Nádvorníková, 2017)

3 Projektování v předškolním vzdělávání

Projektování v předškolním vzdělávání vidím jako velké téma. Mateřská škola nabízí půdu, která není limitována předměty jako v základní škole. Děti tak mají možnost objevovat a doplňovat si své znalosti přirozenější cestou. Jak uvádějí definice projektování níže, projektování je zejména řešení problémů, které vedou k cíli.

Průcha (2013, s. 226) v Pedagogickém slovníku definuje projektování takto: „*Vyučovací metoda, v níž jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých témat (projektů) a získávají zkušenosti praktickou činností a experimentováním. Je odvozena od pragmatické pedagogiky a principu instrumentalismu, rozvíjené J. Deweyem, W. Kilpatrickem aj.*“

Prášilová (2004, s. 10) dále rozvádí: „*Projektování je plánování, které vede k nějaké realizaci a řeší nějakou konkrétní situaci. Dosahuje stanoveného cíle, a to na základě zjištěných skutečností...*“

Ve vztahu k mateřské škole je projektování zakotveno i v RVP PV jako jedna z povinných odborných činností učitele. Syslová (2019) poukazuje na fakt, že projektování v mateřské škole bývá často synonymem k plánování. Výsledkem odborné činnosti bývá část třídního vzdělávacího programu. Hornáčková (2014, s.20) konstatuje:

„*V mateřských a základních školách se projekty v pravém slova smyslu realizují poměrně zřídka a ve výuce jsou nedocenené.*“

Většinou se omezují na realizaci tematických celků a integrovaných bloků. Smyslem projektování je ale řešení problémů a tvořivá aktivita. Ta je dle Hornáčkové (2014, s. 18) „*důležitým aspektem rozvoje dítěte v předškolním věku...*“ Tvořivost je předpoklad a nedílná součást projektování. Zároveň je potřeba notná dávka důvěry, odvahy a píle k realizaci. Není to však nereálné. (Hornáčková, 2014)

Projektování (dle Syslové (2019) v podobě, jak ji charakterizuje teorie) je častěji realizováno od základní školy výše. Uplatnit projektovou metodu v čisté podobě v mateřské škole nelze. Důvodem jsou omezení pramenící z věkové skupiny dětí (3-6 let).

Nejvýhodnější se jeví projektovat vzdělávání se znaky integrované výuky (pozn.: plánování pomocí integrovaných celků a částí se stanovením klíčového učiva. Jedná se většinou o celoroční téma s měsíčními částmi. Přihlíží se ke věku, schopnostem, možnostem a zájmu

děti). Výhodu spatřuje Syslová (2019) v možnostech práce dětí předškolního věku spolu s ohledem na požadavky RVP PV. Kratochvílová (2014) popisuje rozdíly mezi projektovou a integrovanou výukou v tabulce 6. Pokud je učitel schopen uplatnit co nejvíce prvků projektové metody v kombinaci s integrovanou výukou, vzniká pole pro efektivnější rozvoj dětí po stránce kognitivní i socioemoční. (Syslová 2019)

Tabulka 5 Rozdíly mezi projektovou a integrovanou výukou

	Projektová výuka	Integrovaná výuka
Kdo plánuje?	děti/žáci	učitel
Cíle	stanovují se postupně v průběhu projektu	stanoveny předem zcela konkrétně
Výstup	produkt známý od začátku projektu	drobnější výtvořky, osvojení tématu
Motivace	bezděčná, spontánní, z vlastního zájmu dětí	závislá na atraktivitě tématu
Činnost dětí	navrhují, realizují, plánují,	odvíjí se od předložených úkolů učitelem
Role učitele	Poradce	řídí činnost, poradce při realizaci
Náročnost	v organizaci, řízení a poskytování zpětné vazby	při přípravě, zejména při rozpracování

(Kratochvílová 2014 in Syslová, 2019, s.33, upraveno)

Projektování v mateřské škole přináší několik pozitiv. Syslová (2019) uvádí, že díky převaze činnostních aktivit a respektování individuality dítěte dochází k přirozenému procesu učení.

Osobnost dítěte se rozvíjí jako celek. Ve výčtu díky této metodě dítě:

- využívá své získané znalosti a dovednosti
- získává nové znalosti a dovednosti ověřené vlastní činností a experimentováním
- rozvíjí tvořivost a fantazii
- uvědomuje si své postavení a místo ve skupině
- učí se spolupracovat
- učí se respektovat zájmy své a zájmy druhých
- rozvíjí komunikační dovednosti

Z pohledu negativ dále uvádí riziko neschopnosti dětí správně formulovat problém, pomocí kterého by došlo k naplnění výstupu projektu, což souvisí s mírou vývoje dětí.

Znaky úspěšných projektů (Syslová 2019):

- téma je řešeno komplexně
- téma reaguje na aktuální životní situace dětí
- činnosti jsou navrženy učitelem, děti ale mají možnost vlastní volby, invence a zapojení
- přináší nové znalosti a dovednosti
- projekt je průběžně a závěrečně hodnocen

Projekt je nejčastěji rozdělen do čtyř základních kroků. Narozdíl od Syslové (2019) Hornáčková (2014) upřednostňuje celý proces utvářet společně s dětmi. Učitel hraje roli průvodce a pozorovatele. Je nápomocný při realizaci.

1. krok Záměr

Přináší a rozpracovává téma, náměty na spolupráci a zapojení rodičů nebo jiných subjektů. Určuje se délka projektu a věková skupina, pro níž je projekt určen. Vhodná metoda je brainstorming.

2. krok Plánování

Na základě brainstormingu se začíná utvářet plán projektu, vhodná podtémata. Definuje se hlavní cíl a další cíle projektu. Vhodná metoda je myšlenková mapa, do níž se zapisují předpokládané náměty na činnosti. Poté se projekt podrobněji rozpracovává pomocí třífázového modelu učení.

3. krok Provedení

Samotná realizace projektu s předpokladem vhodných podmínek. Ponechání prostoru pro samostatné činnosti. Učitel má pomocnou funkci, minimalizuje se řízení.

4. krok Hodnocení.

Průběžné i závěrečné hodnocení projektu.

(Hornáčková, 2014)

Syslová (2019) se drží dělení dle Burkovičkové (2008, in Syslová 2019 s. 71), která tyto kroky rozšiřuje o prvotní analýzu (analyzuj, navrhní, vypracuj, uskutečni, ověř).

Hornáčková (2014) dále poukazuje na výhodu uplatnění Třífázového modelu učení E-U-R. Jeho základním předpokladem je fakt, že většina dětí má jistou představu o tématu. Něco zná, má na čem stavět. Model učení Evokace – Uvědomění – Reflexe je využíván i ve vzdělávacím programu Začít spolu (viz kap.1.4.2). Tento model učení se v projektu využívá opakovaně.

Evokace představuje první fázi učení. Dochází k vnitřní motivaci. Děti zpracovávají a získávají informace. Doplnují je vlastními představami a zájmy. Uvědomění navazuje na evokaci. To, co děti ví, porovnávají s novými informacemi a zdroji. Potřebný je prožitek a samostatnost, při které děti aktivně informace zpracovávají. Reflexe je závěrečná fáze procesu učení, pomocí níž si dítě uvědomuje, co se naučilo, jaké získalo informace, prožitky apod. Mohou vyvstat i nové otázky pro další učení. Dochází k rekapitulaci procesu. (Hornáčková 2014)

Projekt by měl v ideálním případě maximálně podporovat tvořivou atmosféru a samostatnost. Využívá se klasických, aktivizujících a komplexních výukových metod. Hornáčková (2014) upřednostňuje aktivizující metody, které ve výsledku tvoří funkční a efektivní prostředek vzdělávání. Zmiňuje metodu heuristickou (řešení problému), hru a metody aktivního učení. Dále uvádí výčet metod a technik dramatické výchovy vhodných pro proces učení. Důležitým faktorem jakékoliv metody je prožitek, jejímž prostřednictvím se získávají zkušenosti.

4. Shrnutí

Cílem teoretické části práce je získání základních poznatků ke vzdělávání dětí v mateřské škole s ohledem na heterogenní uspořádání. Poukazuje na závazné dokumenty, které vymezují vzdělávání v mateřské škole po stránce organizační i vzdělávací. Seskupuje základní potřebné informace o dětech od 2 do 6 let z pohledu vývojové psychologie. Dále formuluje oblasti, ve kterých má být předškolák vzděláván. Neopomíná ani význam hry. Text stručně představuje alternativní směry. Pro účely této práce se soustředí na vzdělávací program Začít spolu a pedagogiku Marie Montessori. Závěrem je představeno projektování v předškolním vzdělávání.

Teoretický přehled je dostatečným základem pro praktickou část. Může být přistoupeno k plánování projektu, ve kterém se uplatní získané informace. Začleněny budou alternativní prvky. Projekt by měl respektovat rozdílné potřeby dětí různého věku, a zároveň je ve vyvážené formě připravovat na další životní etapu – školní docházku.

Návrh vzdělávacího plánu

Práce si stanovuje za cíl vytvořit návrhy způsobů práce a následné realizování projektu vzdělávání pro předškolní děti (myšleno děti v posledním roce vzdělávání v mateřské škole) v rámci specifických podmínek heterogenního uspořádání třídy. Se vzděláváním v mateřské škole jsem se setkala nejprve v pozici chůvy pro děti před zahájením školní docházky. Díky tomu jsem měla možnost pozorovat, jak se pracuje s heterogenní skupinou i z jiného úhlu než přímo jako učitelka. Tuto zkušenost považuji za velmi cennou pro svoji praxi. Stále jsem ale měla pocit, že věkové rozmezí od 2 do 6/7 let je z určitého pohledu nejméně přínosné právě pro děti v posledním roce. To se mi posléze potvrdilo i v praxi učitelky, přestože jsem se snažila pracovat jiným způsobem než předešlé kolegyně. Zprvu jsem to považovala za svoji nezkušenost, ale po konfrontaci s mojí zkušenější kolegyní jsem zjistila, že to není až tak pravda. Donutilo mě to zamyslet se a hledat způsob, jak efektivně pracovat s předškoláky v heterogenní skupině.

Pro projekt jsem si vybrala Mateřskou školu v Chodovicích, protože v ní pracuji a vedení je velmi vstřícné a otevřené vůči novým alternativním způsobům vzdělávání. Mateřská škola je součástí malotřídní základní školy. Realizace projektu proběhla na počátku školního roku 2019/2020 za účasti 27 dětí a trvala 4 týdny. Tento školní rok byl výjimečný i v počtu předškoláků (12) a v nízkém počtu nově příchozích dětí (4, z toho 3 mladší tři let).

Před samotnou přípravou a realizací projektu došlo v mateřské škole k několika výrazným změnám z pohledu zlepšení kvality zázemí i vzdělávání. Proto v prezentaci Mateřské školy Chodovice uvádím stručně i popis průběhu přípravy prostor třídy, které předcházely současnému stavu a považuji je za nezbytné z pohledu připravenosti prostředí.

Projekt využívá aktivizující metody učení v kombinaci s Třífázovým modelem učení Evokace – Uvědomění – Reflexe. Začleněny jsou prvky vzdělávacího programu Začít spolu a pedagogiky Marie Montessori. Projekt je rozdělen do tří částí (A, B, C). Část A představuje práci pomocí aktivizujících metod, prožitkovou formou. Část B nabízí aktivity do center aktivit, které jsou zařazovány dvakrát týdně. Těchto dvou částí se účastní všechny děti. Poslední část C je prioritně připravována pro předškoláky. Koná se v době odpoledního odpočinku. Nazývá se program Školička. Tato část může být tematicky odlišná od hlavního

tématu (v tomto případě pravěku). Důvodem je zvýšení atraktivnosti pro předškoláky, vyvolání pocitu, že dělají něco důležitého. Využit se mohou klasické pohádky, tradice a zvyky, případně podle zájmu dětí se dále pracuje s tématem projektu. V této oblasti jsem viděla největší potenciál pro možnost dalšího rozvoje předškolních dětí. Jak již bylo uvedeno, děti od 4 let věku mají menší spánkovou potřebu při srovnání s dětmi dvouletými. Součástí návrhu je i ranní úkol, který je odlišný od pojetí ve vzdělávacím programu Začít spolu.

Pro potřebu evaluace projektu byly použity metoda SWOT analýzy, pozorování, experimentování a metoda dokumentování. S ohledem na cíl práce jsem si stanovila tyto pomocné otázky, které by měly přispět k celkovému zhodnocení.

1. Jaké jsou výhody a nevýhody heterogenní a homogenní skupiny v mateřské škole?
2. Jak si organizovat čas při přípravě předškolních dětí v heterogenní skupině?
3. Čeho se držet při přípravě předškolních dětí v heterogenní skupině?
4. Jakým způsobem všestranně rozvíjet všechny oblasti předškolních dětí v heterogenní skupině?

5. Prezentace Mateřské školy Chodovice

Mateřská škola Chodovice sídlí v budově spolu se základní školou malotřídního typu. Jedná se o jednotřídní mateřskou školu s heterogenním uspořádáním. Běžně bývá využita maximální kapacita, tj 28 dětí.

Jak nastiňuji v úvodu kapitoly, budova mateřské školy prošla v minulých letech výraznou rekonstrukcí. K dispozici jsou dvě prostorné třídy, nová šatna a koupelna. Zároveň se kompletně vyměnil personál mateřské školy. Došlo i k výrazným změnám v přístupu ke vzdělávání a k dětem. V posledních letech vzniká snaha využívat alternativní přístupy a prvky ve vzdělávání v kombinaci s tradičními.

Prvně jsme s kolegyní začaly pracovat na připraveném prostředí. Stávající vybavení jsme upravily tak, aby v maximální možné míře odpovídalo potřebám dětí. Třídy jsou laděny do neutrálních barev. Prostředí působí klidně i útulně zároveň. Prostory jsou rozčleněny tematicky (domácnost, stavebnice, relaxační zóna, hudební koutek, ateliér, praktický život,

hry s matematikou, knihy a písmena, hry s kamarádem). Názvy koutků jsou inspirovány pedagogikou Marie Montessori a vzdělávacím programem Začít spolu. Veškeré pomůcky a hračky jsou volně přístupné v otevřených policích všem dětem. Neznamená to však přehlčení. Nabídka pomůcek a hraček je průběžně měněna. Dbáno je na prezentaci pomůcek. Využíváme různé podnosy a tácy, košíky misky apod.

Běžný den se na první pohled nijak zvlášť neliší od většiny mateřských škol. Provozní doba se stanovuje na začátku roku podle preferencí rodičů. V době realizace byla odsouhlasena v rozmezí od 7 do 16:30. Ráno jsou po příchodu pro děti připraveny ranní hry. Jsou děti, které vyhledávají připravenou činnost, a jiné se zase rády věnují spontánní hře s kamarády. Mezi 8:15 -8:30 se setkáváme v ranním kruhu. Pozdravíme se a případně probereme, co je třeba a denní program. Následuje pohybová chvilka zaměřená na zdravotní a uvolňovací cviky doplněné hrou. Veškeré činnosti dětí související se sebeobsluhou, jako je svačina, hygiena, oblékání, maximálně využíváme pro rozvoj dětí. Mají možnost volby nápoje, samy si nalévají a nabírají. Pokud potřebují pomoci, řeknou si kamarádovi nebo učitelce. Velmi dobře takto fungují i nejmladší děti. Každý si po sobě i místo uklízí. Stejně tak tomu je i při nehodách, jako vylití pití apod.

Po svačině přichází na program hlavní činnost, která je vždy uvozována na "louce" (kulatý zelený koberec, místo pro setkávání). Kombinovány jsou aktivity kognitivní, kdy je předána zásadní informace k tématu, hudební činnosti, dramatizace nebo se téma rozvine do center aktivit a děti pracují v různých koutcích. Děti mají možnost, pokud je v centru volno, pokračovat v dalším centru nebo volí vlastní činnost. Centra aktivit jsou zařazována nepravidelně a těší velkému zájmu u dětí. Následuje pobyt venku. V případě hezkého počasí se program přesouvá ven již po svačině nebo už od rána. Mateřská škola sídlí vedle lesa, v blízkosti luk a rybníku.

Oběd zatím probíhá tradičnější formou z provozních důvodů. Opět se snažíme o návyky ke stolování a uklízení si po sobě. Odpočinek a relaxace je naplánovaný od 12-14 hodin. Pravidelně se čte pohádka, pouští relaxační hudba. Odpoledne je prostor pro volnou hru dětí doplněnou o aktivity dle zájmu a možností. Velká část programu se opět přesouvá ven na hřiště.

6. Projekt

6.1 Vstupní údaje k projektu

Projekt byl realizován v Mateřské škole v Chodovicích ve školním roce 2019/2020. Třída je heterogenního charakteru (děti od 2 do 6+ let) s celkovým počtem 27 dětí. Třídní vzdělávací program tento rok měl soustředit na historii. Téma vzniklo na základě zájmu dětí ke konci předešlého školního roku. Jednalo se především o děti, které v realizačním roce navštěvovaly mateřskou školu posledním rokem. Výhodu spatřuji ve znalosti skupiny dětí, která se rozšířila pouze o 4 nové děti. Proto jsem si dovolila začít s projektem hned v září.

Název:	Strojem času do pravěku
Školní blok:	Mozaika bezpečí a jistoty
Realizace:	od 9.září 2019
Délka projektu	4 týdny
Věková skupina	2–6 let

Cíl

Prožitkovou formou přiblížit dětem období pravěku. Seznámit se s prostředím, živočichy a prvními lidmi.

1. Dítě a jeho tělo

- osvojení si věku přiměřených a praktických dovedností
- rozvoj pohybových schopností a dovedností v oblasti hrubé a jemné motoriky
- rozvoj a užívání všech smyslů

1. Dítě a jeho psychika

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností
- rozvoj tvořivosti a fantazie
- posilování přirozených poznávacích citů (zájmu, zvědavosti, radosti z objevování)
- osvojení se elementárních poznatků o znakových systémech (čísla, abeceda)
- rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit.

3. Dítě a ten druhý

- posilování prosociálního chování ve vztahu k druhým lidem
- rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností
- rozvoj kooperativních dovedností

4. Dítě a společnost

- seznamování se se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije

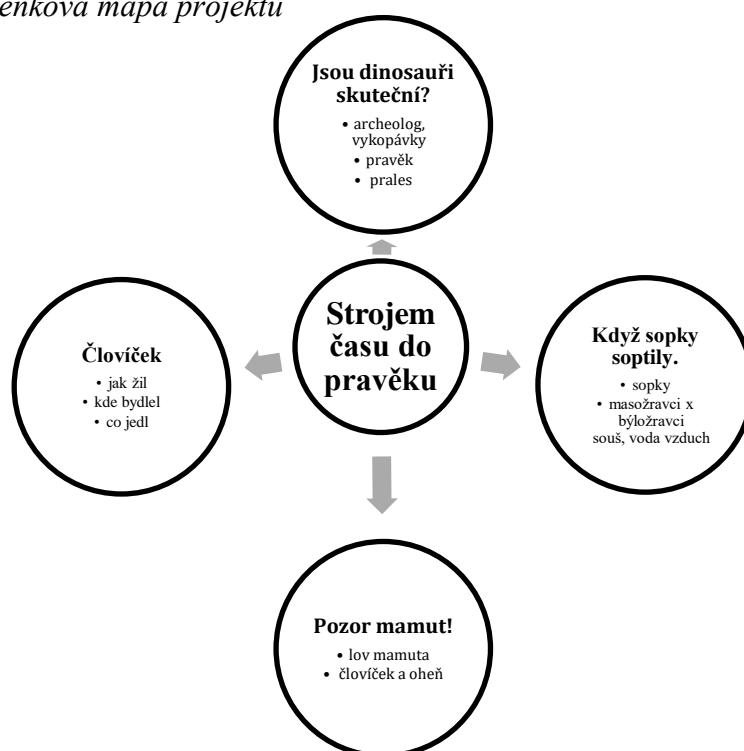
5. Dítě a svět

- seznamování se s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, vytváření pozitivního vztahu k němu
- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním a technickém prostředí

6.2 Myšlenková mapa projektu

Prvotním impulzem pro vytvoření projektu byl zájem dětí o dinosaury. Proto jsem se rozhodla využít toto téma do projektu Strojem času do pravěku. Níže jsou pomocí myšlenkové mapy představena stěžejní témata.

Tabulka 6 Myšlenková mapa projektu

6.3 Návrh projektu

Projekt je navrhován ve čtyřech týdenních blocích. V textu je uveden jeden modelový týden. Návrhy pro zbylé týdny jsou k nahlédnutí v příloze A.

Každý blok seskupuje náměty na činnosti ze třech pohledů. První je navození tématu projektu pomocí aktivizujících metod učení (dramatizace, brainstorming, diskuse). Využívá se třífázového modelu učení Evokace – Uvědomění – Reflexe. Již do této části jsou začleněny prvky Montessori pedagogiky ve smyslu prezentace tématu v komunitním kruhu, cvičení ticha. Dále prezentace a práce s pomůckou, která se dále prolíná i do center aktivit a programu Školička.

V projektu se nabízí využít prvky vzdělávacího programu Začít spolu, které nejlépe vyhovují podmínkám heterogenní třídy. Jedná se především o práci v centrech aktivit, kde je možné soustředit činnosti různých úrovní tak, aby obsáhla vzdělávací nabídku pro věkovou skupinu od 2 do 7 let. Centra aktivit mohou být zařazována podle tématu a potřeby například 2x týdně. Ta nejsou využívána dogmaticky. Děti mají možnost volby úkolu. Když jej splní, mohou přejít do dalšího centra, které má volnou kapacitu. Pro každou činnost je stanoven maximální možný počet zúčastněných. Důvodem je předejití kumulace dětí pouze u jedné - zdánlivě atraktivnější - činnosti. Jsou tak nuceny domluvit se a dát prostor jeden druhému. Zároveň ale objevují i činnosti, které by prvoplánově vynechaly. V počátcích je nutné zvážit míru zapojení center. Není vhodné zapojit mnoho center aktivit najednou. Nejprve je nutné naučit děti touto formou pracovat a orientovat se.

Program Školička je primárně určen pro děti v posledním roce školní docházky. Jedná se o odpolední aktivitu soustředěnou na cílenou přípravu do školy v době od 12:30 -13:00 hodin. Děti v tomto věku mají výrazně odlišnou spánkovou potřebu, proto se zde nabízí úprava režimu a využití času k předškolní přípravě. Předškolní děti cca po 30 minutách vstávají, pokud nemají potřebu odpočívat, a cíleně se věnují předškolní přípravě. Čas Školičky se odlišuje od dopoledního programu především koncentrací se na kognitivní činnosti z pohledu předčtenářského a předmatematického období (oblast Dítě a jeho psychika). Jedná se o činnosti, které vyžadují klidnější a soustředěnější prostředí, v dopoledních hodinách mnohdy obtížně realizovatelných. Z organizačního pohledu Školička vždy začíná setkáním na jednom místě, v našem případě okolo malé louky (kulatý zelený koberec). Děti tak mají možnost postupně se protáhnout a zadaptovat po odpočinku

na další činnost. Úvodem jsou uspokojeny primární fyziologické potřeby (toalety, pitný režim...). Poté přistupujeme k počáteční motivaci a vyprávění. Představujeme si danou činnost. Využíváme frontální i skupinovou práci. Individuální bývá zařazena většinou po této části. Záleží na charakteru činnosti.

Rozhodla jsem Školičku vyčlenit z celkového tématu a ozvláštnit ji klasickou pohádkou, která něčím koresponduje s hlavní linkou projektu. Vyloučeno není ani navázání na téma projektu, když o něj děti jeví zájem. Myšlenkou bylo zvýšení atraktivnosti pro předškolní děti. Navození pocitu důležitosti učení se něčeho nového navíc oproti malým dětem.

Část „program Školička“ počítá i s námětem na ranní úkol pro předškoláky. Jedná se o drobnou činnost týkající se především grafomotoriky či jemné motoriky a trvající do tří minut. Úkol je inspirován ranním úkolem dle vzdělávacího programu Začít spolu. V tomto případě není plněn spolu s rodiči, ale dítě jej plní samo, většinou po příchodu nebo někdy během dopoledne. K této modifikaci jsem se rozhodla z několika důvodů. Po předešlých zkušenostech s rodiči a jejich nedostatkem času, kdy přivádějí dítě do školky na poslední chvíli jsem si nebyla jistá mírou zpětné vazby. Naopak jsem si všimla, že jsou dvě skupiny dětí. První se ráno těší, co je připraveno. Zajímají se, rozvíjí se a hrají různými způsoby. Druhá skupina má tendenci sklouzávat k jedné činnosti. Nejčastěji k práci s legem. K ostatním činnostem si hledají cestu velmi zřídka. Proto jsem u předškoláků zvolila tento postup.

Nesmím opomenout i důležitou součást projektu – přípravu pomůcek (příloha F, obr. 14, 15). V průběhu léta 2019 jsem se postupně připravovala na realizaci projektu a koncentrovala jsem veškeré materiály, pomůcky knihy a hračky. Začala jsem průzkumem v mateřské škole. K dispozici jsem našla tiskátka pro mladší děti, několik zmínek v encyklopediích a pár figurek dinosaurů. Inspiraci jsem hledala po internetu, často na www.pinterest.com. Vyrobita jsem různé pomůcky a sháněla předměty k činnostem, jako například: malé figurky dinosaurů, pazourky, model mamuta, kostým pro pračlověka, kostru, fosilie apod. Osvědčilo se mi projekt připravit do desek v papírové podobě a materiál a pomůcky uložit do krabice s popisem projektu. Je to velmi praktické pro případné další použití či doplnění.

Projekt plánu počítal se závěrečnou prezentací na konci školního roku, kdy měla být uspořádána výstava s táborákem pro rodiče. Z důvodu nastalé situace s covid- 19 se však neuskutečnila.

1. TÝDEN

JSOU DINOSAURŮ SKUTEČNÍ?

A)

Metody	vzdělávací činnost	poznámky
<p>Evokace brainstorming</p> <p>Uvědomění pracovní činnost</p> <p>Reflexe</p>	<p>Zjišťování vědomostí a poznatků o dinosaurech Znáte dinosaury? Jaké? Jak vypadají? Jsou velcí nebo malí? Žijí? Kde?..... Co byste se o nich chtěli dozvědět?</p> <p>Výroba dinosaura z papírového tácku a barevných papírů</p> <p>Prezentace výrobků okolo louky Děti, které vyráběly vyzveme, aby nám svůj výtvar ukázaly a řekly, jak se jim činnost dařila.</p>	<p>ukázka různých figurek dinosaurů, knihy k tématu. zaznamenání informací od dětí na papír.</p> <p>papírové tácky, lepidlo barevný papír, nůžky</p> <p>výrobek na nástěnku,</p>
<p>Evokace</p> <p>Uvědomění</p> <p>Reflexe diskuse</p>	<p>Kdy dinosauři žili? obrázkové čtení hra na paleontology tvorba časové osy</p> <p>Děti, jak jste se cítily při objevování a co vše jste našly?</p>	<p>kostra dinosaura fosilie, štěteček, písek, kostry, kosti.</p>
<p>Evokace pohybová improvizace cvičení ticha</p> <p>Uvědomění experiment</p>	<p>Dinosaurus. Představíme si, že jsme se proměnily v dinosaury. Zklidníme se a plně se věnujeme svému dechu (nádech/výdech). Z dinosaura se pomalu stává malý človíček, který svého dinosaura uchopí do rukou a v pomalém tempu se sejde v kruhu, kam dinosaura odložíme. (Klademe důraz na tiché pohyby, vnímání sebe sama)</p> <p>Porovnání velikostí člověka a dinosaurů Znázornění velikosti dinosaura na podlaze ve třídě. Kolik botiček by se vešlo do jedné stopy. Kolik dětí?</p>	<p>lze využít jako pomoc figurky dinosaurů</p> <p>obrázek člověk versus dinosaurů (příloha F, obr. 20)</p>

Reflexe	Jaký jste měly pocit v dinosauří stopě? Je pro vás dinosaur obrovský nebo malinký?	metr, lano, kostky na vyznačení
Evokace vyprávění diskuse intepretace	Jak to v pralese vypadá? vyprávění u obrázků pralesa Píseň V pravěku (příloha E) seznámení s textem a melodií písně opakování s pohybem/ doprovodem	obrázky, knihy, encyklopedie text písně, klavír
Uvědomění sluchová hra asociace, improvizace	Cesta strojem času do pralesa za dinosaury Sedíme v kruhu na patách a držíme se za ruce. Stroj času startuje jen v případě, že všichni drží a přenáší se energie. Ve třídě je šero. Společně nastartujeme stroj a letíme do pravěku. Po přistání si mohou děti nechat zavřené oči a pokouší se poslouchat zvuky pralesa. Učitelka vytváří asociaci pralesa pomocí pomůcek zvuků, hry na tělo (dupání, déšť, bouřku, vítr apod). Závěrem slyšíme řev T-Rexe. Rychle nasedáme do stroje a vracíme se zpět. práce n centrech aktivit	zvuky bouřky, řev T-Rexe, rozprašovač, šátek nebo desky-
Reflexe	Jak vám bylo v pralese? Co jste slyšely? Děti postaví z dostupných materiálů prales s dinosaury.	

B) Náměty do center aktivit

CA	Činnost	pomůcky
Knihy a písmena	Barevní dinosauři Varianta 1: Na barevného dinosaura dítě přikládá stejnou barvu knoflíku. Varianta 2: Dítě najde shodou barvu dinosaura a kartičky, na které je název barvy. Na kolíčkách hledá stejná písmena, která jsou na kartičce s barvou. Varianta 3: Kolíčky s písmeny se připevňují na záda dinosaura, aby vznikl stejný název jako je na kartě.	zalaminovaní barevní dinosauři, kolíčky s písmeny, kartička s názvem barvy, barevné knoflíky
	Přiřazování figurek dinosaurů ke kartičkám Dítě hledá na obrázku stejného dinosaura jako má v ruce.	zalaminované obr. dinosaurů s názvy, figurky dinosaurů

	Skládání puzzle Dítě skládá rozstříhaný obrázek.	obrázek kostry dinosaurů v zemi
	Vyhledávání v encyklopediích Dítě má prostor na vyhledání obrázků a informací z encyklopedie k tématu dle vlastního zájmu.	encyklopedie a knihy k tématu
Hry s matematikou	Počítání s dinosaurů Úkolem je spojit dinosaurů se stejným počtem na zádech	Pracovní list
	Skládání dinosaurů podle velikosti Úkolem je postavit logickou řadu podle velikosti, tak jak jde za sebou Individuálně lze trénovat pojmu první, poslední, uprostřed, před, za.	karty s obrázky s 5 různě velkými dinosaurů od jednoho druhu
Praktický život	Hra na paleontologa: Úkolem je zahrát si na archeologa a objevit fosilie v písku.	makety fosilií, zkameněliny, kosti, kostra, písek, štěteček, pinzeta
Kostky	Postav si svého dinosaurů/ prales Děti by měly podle vlastní fantazie nějak ztvárnit dinosaurů/ prales a život v něm.	cokoliv co je dostupné ve třídě: stavebnice, kostky apod.
Ateliér	Kostra dinosaurů Jednotlivé tvary dítě vystříhne a potom poskládá do tvaru kostry dinosaurů a nalepí na barevný papír.	pracovní list, nůžky lepidlo, barevný papír
	Modelování dinosaurů /otisk stop Děti mají možnost vyjádřit své vnímání dinosaurů pomocí modelíny. Varianta pro mladší děti: otisk stop figurek dinosaurů do modelíny.	modelína, podložka, váleček, figurky dinosaurů
Hry s kamarádem	Dinosaurů pexeso Domino s dinosaurů	pexeso, domino

C) Program Školička

Ranní úkol

1. Vytleskej slabiky podle obrázků/předmětů – dinosaur, stopa, kniha
2. Kde je více dinosaurů a kde méně? Umíš dát stejně?
3. Pracovní list spoj obrázky. (příloha C, obr. 7)
4. Slož dinosaurů podle velikosti.

5. O tiskni dinosaura a zkus ho několikrát zakroužkovat, jako že letí časem.

Odpoledne

Téma: **O veliké řepě**

Zásobník aktivit

očekávané výstupy:

Předčtenářská gramotnost
čtení příběhu – první den veršovaná forma F. Hrubín malované čtení práce s příběhem pomocí obrázků, vyprávění dramatizace příběhu
Sluchová percepce
poslouchej krátký příběh O řepě, a pokud uslyšíš slovo „táhli“, udělej čárku/tleskni (příloha G)
Předmatická gramotnost
skládání obrázku řepy podle čísel skládání řepy podle velikosti – vystříhnout a nalepit (příloha C, obr. 8) navlékání korálek na ocásek podle teček vybarvi obrázek podle pokynů
Zraková percepce
najdi rozstříhané díly po třídě a slož obrázek skládání puzzle s obrázkem příběhu
Motorické činnosti/ grafomotorika
výroba leporela O ŘEPĚ – využití geometrických tvarů, kresba obr. origami – skládání hlavy psa vystřihování kočky, myši – krokotak.com

Další náměty a zapojení rodičů

- prosba o zapůjčení gumových dinosaurů a knih s tematikou (nutno podepsat)

6.4 Popis realizace

Realizace počala hned druhý zářijový týden - 9.9.2019. Podstoupila jsem riziko uvedení projektu hned záhy po nástupu do mateřské školy. Důvodem byl fakt, že většina dětí byla na docházku do mateřské školy adaptovaná. Nově měly nastoupit pouze 4 děti a velká část skupiny byla tvořena dětmi předškolního věku. Druhým pomocným faktorem je i přítomnost chůvy, která poskytuje zázemí pro nejmenší děti. Dalším plusem byla výborná spolupráce s kolegy, která s projektem souhlasila.

Dokumentaci z realizace poskytuje příloha B, kde jsou uvedeny fotografie. Zdroje a pomůcky k projektu seskupuje příloha F.

1. DEN

CO VÍME O DINOSAURECH?

První den se nesl v duchu navození tématu. Děti měly možnost volného výběru činnosti, dle vlastních zájmů. V ranní nabídce měly omalovánky s tematikou dinosaurů, tiskátka s barvou. V předešlém adaptačním týdnu jsem požádala děti a rodiče o spolupráci, zda by si děti mohly přinést do školky cokoli k tématu dinosaurů. Pondělní ráno děti přinášely své vlastní dinosaury i knihy. Zjistila jsem, že je to pro mnohé opravdu zajímavé téma a jeden chlapec má neskutečný přehled a svoji encyklopedii dokáže téměř citovat. Na tomto základě se dalo stavět. Z praktického hlediska jsem musela řešit označení zapůjčených věcí ve školce. Kromě klasického podepsání se osvědčilo věci vyfotit s dítětem, kterému patří. Tak nedošlo k záměně.

Zjišťování poznatků o dinosaurech

U této činnosti jsem požádala děti aby „na louce“ vyskládaly své přinesené věci, které jsem doplnila o vlastní materiály. Před sebou jsem měla velký papír a fix, kterým jsem zaznamenávala já nebo děti informace, které víme o dinosaurech. Snažila jsem se pomocí otázek o brainstorming k tématu. Níže je uveden stručný záznam procesu, který jsem začala před svačinou při úvodním setkání dětí v kruhu.

Otázka: „Děti, co jste to dnes přinesly do školky?“

Děti: „...dinosaurů a knížky“

Otázka: „Co to vlastně je dinosaur, ví to někdo?“

Děti: „To jsou takový hračky. Je to zvíře. Mají velký zuby. ...Já se jich bojím.... Já koukám na pohádku tam, jsou ale plechový.“

Chlapec se znalostmi: „To jsou takoví velcí, ale i vlastně malí tvorové, ale už nežijí.“

Otázka: „Nežijí a proč?“

Děti: „Už umřeli.“

Otázka: „Aha, a jak teď víme, že žili, když už umřeli?“

Děti: „No, to nevím, asi to někdo napsal.“

Chlapec se znalostmi: „Já to najdu, tady to mám v knížce, to vykopali kostru.“

Otázka: „A kde myslíte, že takový dinosaur žil? Jak to tam asi vypadalo?“

Děti: „Asi v lese..... nebo na louce.“

Otázka: „A myslíte si, že to venku vypadalo úplně stejně jako teď?“

Děti: „Asi jo.“

Otázka: „Měli třeba školku, telefon, auta?“

Děti: „Do školky chodí děti ne dinosaurů (smích). Telefon ani auto ještě nebyly.“

V průběhu rozhovoru jsem spolu s dětmi zaznamenávala na papír informace. Zjistila jsem, že největší problém bylo ztvárnit některé věci obrázkem, aby tomu děti rozuměly. Proto jsem se v průběhu činnosti s dětmi domluvila, že si budu dělat poznámky písemně, abych mohla připravit program a dozvěděli jsme se o dinosaurech víc.

A co z uvedeného brainstormingu vniklo? Chceme zjistit, jak víme, že dinosaurů žili, jak byli velcí, kde žili. Z organizačního pohledu tato činnost byla náročná pro menší děti, které se postupně nechaly rozptýlit věcmi na louce. Chůva s nimi odešla dřív na hygienu a přípravu svačiny.

Po svačině následovala výtvarná činnost. Děti si mohly vyrobit vlastního dinosaura z papírových tácků a barevných papírů (obr. 1, 2). Činnost je dobrovolná a děti pracují ve dvou skupinkách, starší samostatně a u nejmladších dětí je k dispozici chůva nebo učitelka. Využít mohly námětu i své vlastní fantazie. Při činnosti využily dovednosti trhání, stříhání, lepení a kreslení. U většiny dětí jsem postrádala tvořivost. Nutně potřebovaly mít dinosaura podle předlohy. Ta se projevila nejvíce u jedné tříleté dívky, která v následujících dnech vyrobila dinosaurů několik.

Reflexe proběhla opět „na louce“. Výrobky děti vyskládaly před sebe. Vyzvala jsem je, zda by nám mohly ukázat svůj výtvar a postupně nám říct, jak se jim dařilo nebo něco o svém dinosaurovi. Všechny děti, které vyráběly, zvedly svůj výtvar před sebe s úsměvem. Horší bylo slovní hodnocení. Pomáhala jsem s otázkami typu: Jak vypadá tvůj dinosaurus Má hlavu, nohy, tělo? Bylo těžké ho vyrobit? Dalo to moc práce? Dařilo se ti? Bavilo tě to? Potřebovala si pomoc? Proč jsi zvolil/a tuto barvu. Pro děti bylo velmi těžké o činnosti mluvit. Pomocnými otázkami se to zlepšilo.

Při následném pobytu venku, kde panuje především volná hra, jsme si všímali míst v lese, které ze zvyku z předešlých let děti nazývají „U dinosaura“ (klacek zavěšený na stromě, bod k zastavení) a „Hnízdo“ (hnízd pro dinosaury z klacků) a vlastně už nevěděli proč. Já jsem však věděla, že ještě než chodily do školky, jiná skupina dětí se tímto tématem zabývala, tak jsem jim zkusila vysvětlit. Na místě zastávky děti začaly hledat klacíky, které by se dinosaurům podobaly a strom U dinosaura se rozšířil o dinosaurů několik. V případě Hnízda, jsem se d dětmi domluvila, že se o tom popovídáme v příštím týdnu.

Program Školička

Ranní úkol

Měla jsem v plánu vytleskání slabik podle obrázků nebo předmětů. Využila jsem situaci, když si dítě přineslo vlastní knihu nebo dinosaura. Dítě zkusilo vytleskat slabiky buď podle třech připravených věcí (dinosaurus, stopa, kostra) nebo podle svých vlastních předmětů. V původním plánu jsem opomněla fakt, že je to úkol, který musí být proveden s účastí dospělého. Nicméně se jednalo o krátkou činnost, kterou jsem zvládla korigovat. S každým dítětem jsem si provedla drobnou diagnostiku dovednosti rozlišení slabik ve slově. Všeobecně jsem dospěla k závěru, že tato dovednost bude muset být rozvíjena. Z druhého pohledu se povedlo ráno navodit příjemnou atmosféru rozhovoru a děti vlastně ani nepostřehly, že se připravují do školy.

Odpoledne

Pro tento týden jsem vybrala jednodušší téma klasické pohádky O veliké řepě. Spojitost s tématem dinosaurů je vzdálená, ale jedná se o obří rostlinu – řepu. V pravěku rostly také obří rostliny a dinosauři dosahovali obřích rozměrů. Zároveň jsem ale chtěla dětem předat zkušenost, že spolupráce je velmi důležitá věc, a i ten zdánlivě nejslabší může velmi pomoci.

Čtení veršované pohádky O Veliké řepě (Špalíček pohádek, František Hrubín)

Nejprve si děti poslechly pohádku. Posléze se pokusily vyjmenovat jednotlivé postavy a s pomocí zalaminovaných obrázků pohádku ve skupinkách poskládaly a vyprávěly si ji. Zároveň jsme si povídali, jak moc je důležité pomáhat si. Poté si děti zkoušely pohádku samy zahrát s využitím papírových figurek. Vystala otázka, jestli je vůbec možné takovou řepu vypěstovat.

Notoricky známá pohádka děti velmi bavila. Zažívaly úspěch při činnosti. Dokázaly příběh až na výjimky vyprávět a zamýšlet se nad jednotlivými postavami příběhu. V průběhu týdne děti dramatisovaly příběh i mladším dětem odpoledne při spontánní hře.

2. DEN

KDY DINOSAURŮ ŽILI?

Nabídka ranních činností navazovala na zkušenosti z předešlého dne. Na stolečky jsem připravila knihy s obrázky vykopávek a pralesa. Opět byla připravena výtvarná činnost: tiskání s barvou. Na přání dětí jsem rozšířila činnost o výrobu dinosaurů z papíru. Část dětí se věnovala hře s dinosaury. Stavěla pro ně domy. Někdo vytvářel i dinosaury.

Pro evokaci jsem zvolila krátké obrázkové čtení (obr. 16). Na louku jsem připravila předměty, které paleontolog může použít – štěteček, houbičku, pinzetu, lopatičku. K tomu jsem ještě přidala modely fosilií a zkamenělinu. Přečetla jsem krátký text, který jsem měla schovaný z časopisu Sluníčku a jehož autorem je Pavel Pecina. Společně jsme pojmenovali předměty na louce zkusili vytleskat slabiky. Překvapivě to byla činnost, která velmi naplňovala i nejmladší děti. Všechny děti to bavilo, přirozeně spojily pohyb rukou se zvukem vysloveného předmětu. V tuto chvíli se povedlo vyvážit věkový rozdíl vhodnou činností. Poté se šly mladší děti připravit na svačinu. Se staršími jsem si povídala o těch podivných slovech – paleontolog, fosilie, zkamenělina, vykopávka, pravěk. Vše si mohly prohlédnout a osahat si opravdovou zkamenělinu lastury, kterou jsem našla při stavbě našeho domu. Při tomto prohlížení padla otázka: „Paní učitelko, jak to, že je ta mušle tady, když tu nemáme moře.“ Opět jsme získali podnět pro řešení dalšího problému.

Další činnost se odvíjela po svačině formou center aktivit. Na úvod jsem vybrala čtyři centra. Děti nebyly ještě zvyklé v centrech aktivit často pracovat, obzvláště po prázdninách.

Proto jsem zvolil menší počet center. V návrhu projektu je na výběr center více. Některé úkoly se dají využít i v ranních hrách.

Centrum Praktický život: Hra na paleontologa

Dle očekávání bylo toto centrum nejatraktivnější. Děti v bedně s pískem hledaly zahrabané fosilie a části kostry dinosaura (obr.4) Pomocí štětečků, lopatičky a pinzety vytahovaly předměty na tácek. Čistily je a zkoumaly pomocí lupy. Pro centrum jsem stanovila počet dvě dětí. Protože se jednalo o relativně krátkou činnost, vystřídala se v ní velká část třídy. Děti bavilo i nalezené předměty schovávat pro další dvojici. V činnosti s oblibou pokračovaly i odpoledne a v dalších dnech při volné hře. Jeden den si obdobnou hru zahrály i na pískovišti.

Centrum Knihy a písmena

Pro toto centrum jsem zvolila pro větší děti skládání puzzle vykopávky, vkládačku pro mladší děti. Další dvě činnosti jsou inspirovány pedagogikou M. Montessori. Přiřazování kartiček a modelů dinosaurů jsem považovala za úkol pro jednotlivce. Některé děti ale potřebovaly kamaráda, se kterým dumaly nad podobností modelu a obrázku.

Přidala jsem i aktivitu s barevnými dinosaury. V součinnosti s chůvou pěkně pracovaly děti v nejlépe variantě (přiřazování stejně barevných knoflíků). Činnost s kolíčky se zdála být příliš těžká a byla dětmi opomíjena.

Centrum Hry s matematikou: Skládání dinosaurů podle velikosti.

Pro toto centrum jsem vyrobila kartičky s obrázkem dinosaura v pěti různých velikostech. Děti měly poskládat kartičky od největšího po nejmenší a naopak. Větší děti mohly ve třídě najít i jiné dinosaury nebo věci, které by mohly tímto způsobem poskládat. To je ale příliš nezájalo, především proto, že u této činnosti se scházely spíše mladší děti. Možná byla chyba v motivaci.

Pozn.: Některé činnosti, které projdou centry aktivit jsem poté nechala v daném centru k volnému výběru. Tato činnost by se asi spíše více hodila do ranních her, kdy je ve třídě méně dětí a učitelka má větší prostor na komunikaci s dítětem.

Centrum Kostky: Postav si svého dinosaura.

Stavět začaly děti již ráno dle vlastního zájmu. Proto jsem činnost rozšířila o prales. (obr. 3) Využít mohly cokoliv ve třídě a inspiraci měly v knihách. Společnými silami měly postavit prales na skříňce při vstupu do třídy, aby si výtvar mohli všichni prohlédnout. Počet dětí u této činnosti nebyl omezen. Ve výsledku vznikla zajímavá prezentace, se kterou jsme dále pracovali i další týden. Nejvíce se o tuto činnost zajímali předškoláci.

Reflexe činnosti v centrech aktivit nabrala jiný směr, než jsem původně plánovala. Při setkání na louce jsem se chtěla zeptat dětí, zda mi mohou říci, co je dnes bavilo a proč. Nebo naopak – co pro ně bylo těžké. Záměr bylo naučit je vyjádřit své pocity. Kvitování hry na paleontologa jsem očekávala. Překvapilo mě ale nadšení, které panovalo z vytvoření výstavky na skříňce. Proto jsme se všichni odebrali na místo výstavky a děti spolupracující na tomto úkolu všechno popisovaly. Co udělaly a proč.

Program Školička

Ranní úkol

Kde je více dinosaurů a kde méně? Na tuto činnost jsem využila drobné figurky dinosaurů. Děti jsem po příchodu požádala, aby mi poradily. „Potřebuji pomoc s nalezením větší skupiny dinosaurů. Pomůžeš mi?“. Když úkol splnily, poprosila jsem je, zda by mohly udělat skupinky stejně velké.

Opět došlo ke stejné situaci jako předešlý den. Úkol bylo třeba plnit v součinnosti s dospělým. Když na to pohlédnu pozitivně, získávám informace o dovednostech a znalostech dětí, které mohu začlenit do dalšího vzdělávání.

Rozvoj sluchového vnímání

Úterním úkolem bylo zaměření se na sluchové vnímání. Konkrétně na rozlišení slova v textu. Dětem jsem předčítala zkrácený text O řepě. Zahrajeme si na detektivy. Pokyn zněl: „Pokud uslyšíš slovo „táhli“, udělej čárku na svoji kartičku.“ (pozn.- lze využít i jiný pohyb například tleskní. Já jsem z důvodu nutnosti respektování spánku mladších dětí volila tichou variantu zápisu). V textu se nalézalo slovo „táhli“ celkem desetkrát.

Byla jsem si vědoma obtížnosti úkolu. Na druhou stranu jsem věděla, že skupina dětí je schopná do určité míry úkol splnit. Tuto činnost jsem v jiné formě realizovala v minulosti

při hře v lese spojenou s běháním a hledáním obrázků. V jednom případě se povedlo nalézt všech deset vyskytujících se slov. Další skupinka se pohybovala v počtu 6–8 slov. Třetí skupinka měla větší obtíže se splněním úkolu. Někdo měl tendenci i „opisovat“. Je nutné se u poslední skupinky více individuálně zaměřit na rozvoj sluchového vnímání.

3. DEN

DINOSAURUS

Ráno jsem připravila různé omalovánky dinosaurů, které se zprvu nesetkaly se zájmem dětí. Děti měly potřebu si více spontánně hrát a zajímaly se především o činnosti praktického života, jako je přelévání, třídění apod. (obr. 9, 10, 11)

V plánu pro tento den bylo uvědomění si velikosti dinosaurů. Evokaci jsem začala pohybovou improvizací. Každý si mohl vybrat svou figurku dinosaura. Dali jsme prostor fantazii a začali si představovat, že figurka ožívá a my se stáváme tím dinosaurem. Dále se rozvíjela improvizace pomocí otázek, jak se takový dinosaurus cítí? Je těžký? Velký nebo malý? Tichý nebo hlučný? Je nebezpečný nebo hodný? Poté jsme se pomalu začali proměňovat v člověka (cvičení ticha). Postupně došlo ke zklidnění pomocí dechového cvičení (nádech/výdech). Z dinosaura se pomalu stával malý človíček, který svého dinosaura uchopil do rukou. Aktivita končila sednutím okolo louky. V této fázi jsem kladla důraz na klid, ticho pomalé pohyby. Šlo o celkové zklidnění před svačinou. Nutno konstatovat, že činnost probíhala velmi aktivně, v některých částech až hlučně. Některým dětem figurka pomohla v představě, jak by mohl dinosaurus vypadat. Mladší děti naopak odváděla od pohybové improvizace. Vesměs aktivitu sledovaly nebo si s figurkou hrály. Měly možnost se kdykoliv zapojit, ale zároveň jim byl ponechám prostor pro hru.

Po svačině jsme si s dětmi povídali o velikosti člověka a dinosaura. V plánu jsem se rozhodla pro experiment s dinosauří stopou. Využila jsem obrázku, kde je ztvárněn člověk v porovnání s různými dinosaury. Stopu jsme si ztvárnili pomocí lana a experiment mohl začít. Nejprve jsme zkusili, kolik dětí se vejde do stopy. V tuto chvíli jsme si museli ujasnit polohu, protože vznikl konflikt. Někdo chtěl stát, jiný ležet. Nakonec jsme se domluvili, že zkusíme obojí. Děti došly k závěru, že se jich do stopy vejde víc, když budou stát. Nelíbila se jim mačkanice a že někdo ze stopy vypadával. Hledaly proto jiné řešení. Děti si zuly boty a stopu po celé ploše vyrovnaly bačkorkami. Vešlo se jich o pár víc. Před odchodem ven jsme se tradičně setkali okolo louky, abychom si zrekapitulovali činnost pomocí otázek typu:

Jaký jste měly pocit v dinosauří stopě? Je pro vás dinosaur obrovský nebo malinký? Co vám vadilo? Tato činnost měla prioritně za cíl představit si a uvědomit si rozdíl mezi velkým a malým. Po realizaci jsem ale nabyla dojmu, že hlavní, co se děti vnímaly, byl vzájemný kontakt. Pro někoho to byla zábava, pro jiného velký diskomfort. Opět se zde projevila různorodost skupiny. Starší děti byly dravější, mladší utlačenější. Bylo nutné zasáhnout a upozornit na vzájemnou ohleduplnost. To se nakonec podařilo.

Program Školička

Pro ranní úkol jsem zvolila pracovní list, kde děti měly spojit dinosaura s číslicí (do 5) se stejným počtem. Dvě dívky, které rády kreslí, dinosaury pouze nespojovaly čarou, ale vybarvily je stejnou barvou. Pro většinu to byl snadný úkol, protože číslice do pěti poznávají bez obtíží.

Odpoledne

Předmatické činnosti – skládání řepy podle velikosti

Na úvod jsme si povídali nad obrázky staženými z internetu, jaké druhy řepy máme (červená řepa, cukrová řepa, krmná řepa). Vzniklo to jako reakce na pondělní dotaz, jak velká řepa může vyrůst. Poté děti dostaly papír s předtištěnými obrázky řepy. Úkolem bylo obrázky vystříhnout a nalepit na barevný papír podle velikosti od nejmenší po největší (obr. 5)

Porovnání velikostí nebylo takový problém jako samotné stříhání. Pro děti méně zručnější ve stříhání to bylo náročné a zabralo jim to více času, přestože se nestříhal přesný obrys. Především holčičky si obrázek i vybarvily. Zpětně si myslím, že by bylo přínosnější přinést druhy řepy v reálné podobě, prozkoumat je a porovnat.

4. DEN

JAK TO V PRALESE VYPADÁ

Po příchodu do školky na děti čekaly encyklopedie a knihy s obrázky pralesa. Záměrem bylo navození obrazové představy pralesa. Tu pak mohly děti využít při další činnosti, zejména při cestování strojem času.

Píseň V pravěku jsem zvolila, protože jsem ji v minulosti využila v jiné skupině. Je velmi melodická a dá se skvěle doplnit pohybem, což napomáhá zapamatování textu. Velmi se mi osvědčila tato kombinace při práci především s malými dětmi. Začala jsem interpretaci celé

písně za doprovodu piana. Pro dnešek jsem chtěla děti seznámit s melodií a naučit je první sloku. Proto jsem společně s dětmi v kruhu začala na první sloku vymýšlet pohyb. Text vystihuje dosavadní vědomosti dětí a zároveň otevírá nové téma pro další týden. Písničku jsem si prozpěvovala i při procházce venku a děti se postupně přidávaly. Nenásilnou formou si tak zažívaly text písně. Píseň se děti nakonec naučily celou a v dalších částech projektu o človíčkovi si vymyslely na melodii i vlastní text.

Text 1. sloky písně *V pravěku* (Marie Kružíková) s pohybem dětí (Příloha E)

<i>V pravěku nebyly mobility</i>	hlava kývá ne, ne a ruka ukazuje mobil u ucha
<i>v pravěku nebyli vlaky</i>	hlava kývá ne, ne, paže skrčené evokují jízdu vlaku
<i>Ještěři po zemi chodili</i>	nohama i rukama předvádíme těžkou chůzi
<i>A v moři plavaly taky.</i>	ruce předvádí plavání (plavecký styl prsa)

Text písně byl natolik motivační, že jsme se rozhodli podívat se do pravěkého pralesa strojem času. Využila jsem louky a tvaru kruhu, ve kterém se často setkáváme a děti, i ty nejmladší, jsou zvyklé chvíli posečkat. Nejprve jsem dětem vysvětlila, jak takový náš stroj času funguje. Bylo nutné si sednout na paty a chytit se za ruce. Zkusili jsem nastartovat. Nefungovalo to. Proč? Děti přišly na to, že někdo sedí špatně, nedrží se. To takový stroj nemůže fungovat, když není kompletně spojený. Pokus jsem museli opakovat ještě dvakrát. Pokaždé jsem se snažila navodit zvukem atmosféru startování stroje, s čímž mi děti rychle pomáhaly. Po startu jsme začali vydávat zvuk výš (vyšší tón) při přistání níž (nižší tón). To šlo automaticky samo.

V průběhu činnosti jsem se od dětí odpojila a ve třídě jsem vytvořila přítmi, abych navodila tajemnější atmosféru. Po celou dobu byla s dětmi ve „stroji“ chůva. Děti můj odchod nijak nerušil. Většina si na mé doporučení zavřela oči a mohli jsem se přenést do atmosféry pralesa. Tu jsem vytvářela pomocí zvuků šustění listů, zlomení větvičky, hvízdání, dupání, hry na tělo – déšť, který přecházel v bouřku (pomocí hudebních nástrojů) a zakončila jsem to spuštěním řevu T – Rexe z dětské hračky. V tu chvíli jsem přiběhla k dětem s obavou, že musíme rychle odjet, že se blíží nebezpečí. Nastartovali jsme a odjeli zpět do současnosti. Po přistání jsem rozsvítila a začali jsme si povídat o tom, co jsme prožili.

Položila jsem otázku - „Co jste v pralesě slyšely, Poznaly jste něco?“ Odpovědi jsem musela korigovat. Prožitek byl tak silný, že děti chrlily své odpovědi jeden přes druhého. Popisovaly

děšť a velkého dupajícího tvora. Šustot listů. Bouřku. Nakonec řev velkého ještěra. Tato činnost se velmi osvědčila, a proto jsem ji na přání dětí opakovala i v dalších dnech a týdnech. Protože nám tato část zabrala více času, než jsem předpokládala, další program pokračoval volnou hrou venku.

Program Školička

Ranní úkol

Pracovní list se třemi dinosaury měly děti obrysově vytrhat a nalepit od největšího po nejmenší. A tady jsem narazila na komplikaci. Záměrné trhání papíru okolo obrázku byl velký problém. Děti obrázky přetrhly a nevěděly, jak na to. Bylo to pro mě překvapující, trhání je jedna ze základních činností, pro děti však neatraktivní. Měly velký problém s dokončením úkolu. Opět byla potřeba přítomnost učitelky nebo chůvy.

Odpoledne

Najdi dílky obrázku (ZP)

Před samotnou Školičkou bylo potřeba (bez přítomnosti dětí) po třídě schovat rozstříhaný obrázek řepy. Je nutné mít tolik dílků, co je dětí, a dílky musí být alespoň z části vidět. Při setkání na louce se děti dozvěděly, že se po třídě zatoulalo několik dílků. Protože myška je šikovná hledačka, proměnily se v myšky. Každá myška potichu najde jeden dílek a vrátí se zpět k louce. Obrázek si pak společně složily. V další části měly děti možnost skládat příběh pomocí puzzle.

Děti tato forma hry velmi bavila a dokázaly se do ní ponořit a soustředěně hledaly dílky po třídě. Překvapivě i v tichosti. Většina se pustila do dalšího skládání puzzle. Další měly možnost zvolit si jinou tichou činnost.

5. DEN

CO UŽ VÍME?

Den začínal prezentací veškerých činností, které jsme v průběhu týdne dělali. Pomůcky k tomuto tématu jsem motivačně připravila na některé stolečky a nechala na dětech, zda budou mít potřebu s nimi dále pracovat. Tuto možnost využívají především děti, které přicházejí do školky brzy ráno. Kolektiv dětí je malý, a tak se zajímají i o jiné činnosti. Vyčkávají do příchodu kamaráda, se kterým pak společně pokračují v činnosti nebo začnou hru novou.

Co mě ale potěšilo, byly časté otázky dětí, zda budeme zase cestovat strojem času. Proto jsem pro další činnost zvolila opakování cesty do pravěkého pralesa. Oživila jsem ji čichovým vjemem (rozmačkání lístku rýmovníku) a využití rozprašovače pro věrnější pocit deště. Po návratu jsem si opět zrekapitulovali, co jsme slyšeli a zažili, zda tam bylo i něco nového. Překvapilo mě, že většina dětí neměla potřebu podvádět a dívat se, co využívám k navození atmosféry. Dokonale si užívaly prožitků. Jediné, co narušovalo průběh, byly časté odchody nejmenších dětí na toaletu. Pokud bych neměla k ruce chůvu, zásadně by to narušilo průběh činnosti a prožitku.

Centra aktivit uvnitř jsem pro tento ten vypustila, protože by docházelo k přílišné řízené činnosti. Z mého pohledu bylo přínosnější využít příznivého počasí a prodloužit pobyt venku na čerstvém vzduchu. Cestou do lesa jsem si zpívali písničku V pravěku.

Program Školička

Ranní úkol jsem spojila s ranní hrou. V ateliéru jsem připravila barvy a tiskátka dinosaurů. Děti mohly volně experimentovat s barvou a utvářet si vlastní obraz s dinosaury. Předškoláci měli na úvod natisknout jednoho dinosaura a několikrát ho zakroužkovat. Poté si mohli zvolit vlastní cestu. Většina dětí u činnosti zůstala i nadále – ty děti, které jindy ráno přijdou a běží ke stejné činnosti, například k legu.

Odpoledne

Leporelo O veliké řepě (Mot)

Pomůcky: pruh čtvrtky A3(polovina z širší strany), tiskátka geometrických tvarů, barevný papír, fixy, pastelky, lepidlo.

Postup: čtvrtku si složíme na polovinu a pak ještě 2x v půli. Vznikne 8stran, na které umístíme jednotlivé postavy příběhu. První vnitřní necháme volnou. Na druhou nakreslíme řepu. Poté pomoci geometrických tvarů tvoříme jednotlivé postavy od dědečka po myšku. S poskládáním do tvaru leporela je potřeba pomoci. Celkový vzhled postav je plně v kompetenci dětí. Mohou je kreslit, tisknout, obkreslit na barevný papír nebo využít tvary z děrovačky z barevného papíru apod.

Celé téma jsme uzavřeli výrobou leporela O veliké řepě. Děti si pohádku oblíbily. Námět vytvořit si vlastní knížku/leporelo byl dostatečnou motivací pro činnost. Všichni si vlastní knížku vytvořily (obr. 6).

Volnější tvořivá činnost na konci týdne se ukázala jako dobrá volba. Potěšující bylo zjištění v dalším týdnu, kdy rodiče poskytovali zpětnou vazbu. Děti doma s knížkou vyprávěly příběh.

6.5 Evaluace projektu

Ačkoli byl projekt realizován na začátku školního roku, kdy by se mohlo zdát, že řádně neproběhla adaptace dětí na mateřskou školu, považuji realizaci za velmi zdařilou a v mnoha ohledech přínosnou. Evaluaci projektu jsem prováděla ve třech fázích.

Přípravná fáze

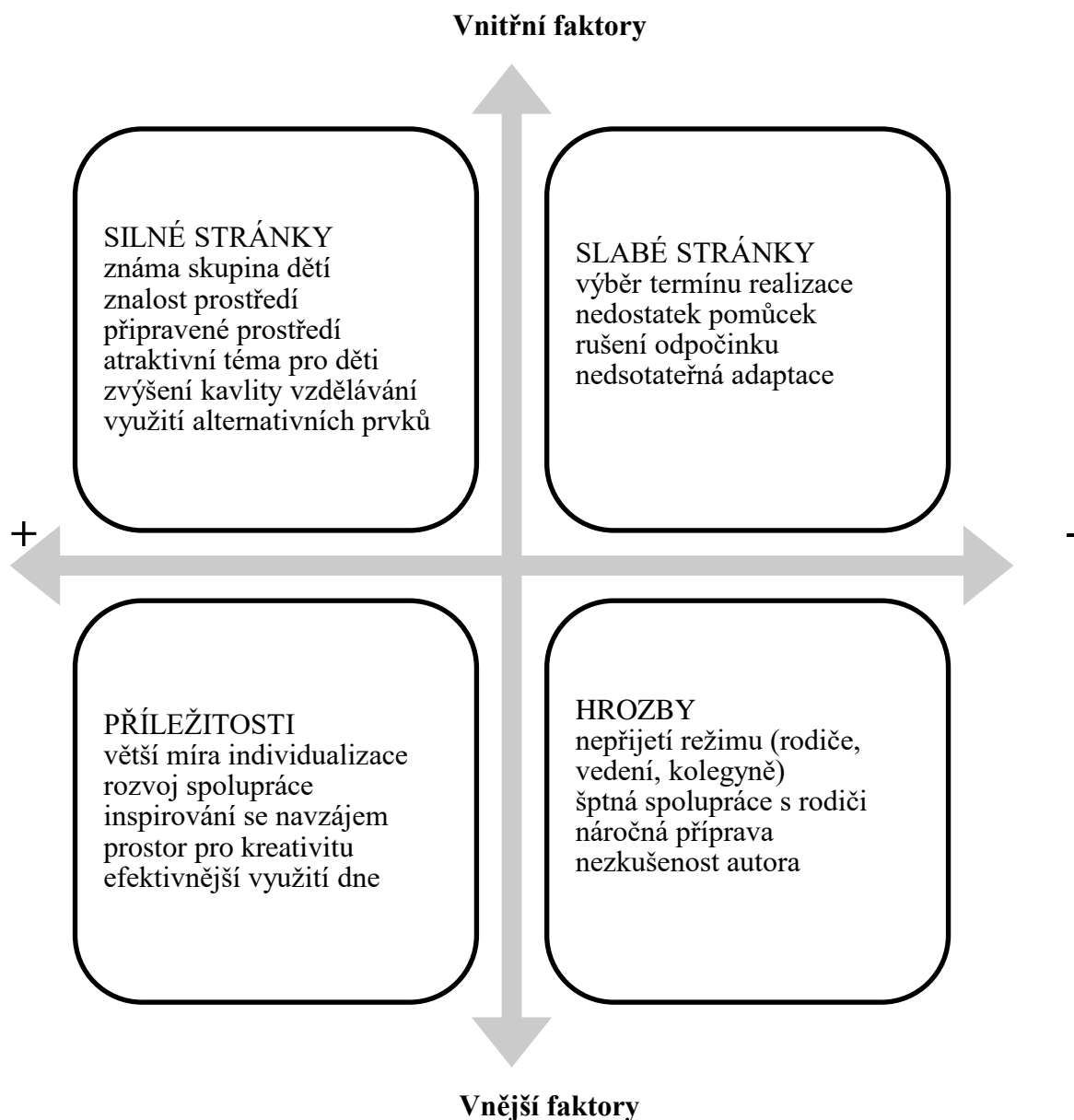
V přípravné fázi jsem si sestavila SWOT analýzu, abych si dokázala představit, co vše by mohl projekt přinést. Zajímal mě hlavně přínos projektu pro děti v předškolním vzdělávání a zároveň jsem chtěla definovat možné slabší stránky a hrozby, které by mohly nastat a projekt ohrozit.

Za silné stránky projektu považuji znalost prostředí a skupiny dětí, se kterou je projekt realizován. Nosné bylo přijetí tématu dětmi a silnou stránku představuje i téma samotné. To bylo pro děti atraktivní a motivující. V projektu využívám alternativních prvků, což by mohlo přinést zvýšení kvality vzdělávání ale i zlepšení prezentace vesnické mateřské školy navenek.

Z pohledu příležitostí se nabízí rozvíjení spolupráce a tvořivosti. Projekt poskytuje prostor pro individualizaci ve vzdělávání. Zvýšit by se mohla i efektivita využití času během dne ve prospěch dětí i samotné učitelky.

Slabou stránku projektu by mohl představovat fakt, že jsem se rozhodla realizovat projekt na začátku školního roku, kdy neproběhla adaptace dětí. Ke zdárnosti projektu by nemusela přispět ani absence některých pomůcek. Odpolední část projektu zaměřená na předškoláky by mohla narušit odpočinek mladších dětí nebo těch, které o něj jeví zájem.

Tabulka 7 SWOT analýza projektu

Při zamýšlení nad možnými hrozbami jsem si položila otázku, zda jsem dostatečně zkušená v přípravě projektu a zvládnou připravit kvalitní projekt, který bude mít nějaký přínos. Protože jsem v projektu počítala i s úpravou režimu dne, mohla by nastat komplikace v nepřijetí režimu vedením, rodiči nebo kolegyněmi. Bez spolupráce by se projekt v této podobě realizovat nedal.

V průběhu se mi několikrát potvrdila potřeba další pomocné osoby, v mém případě chůvy. Ta byla velmi nápomocná především při realizaci prožitkových činností. Bez ní by průběh

mnohdy ztroskotat na uspokojení potřeb nejmladších dětí, které vyžadovaly pomoc dospělého.

Realizací projektu jsem došla k závěru, že slabé stránky a hrozby se nenaplnily. Ba naopak se daly eliminovat včasnou komunikací a přípravou. Stalo se, že některé činnosti děti nezaujaly tolik, jak jsem předpokládala a naopak. Proto jsem se snažila pružně reagovat na jejich nálady a podněty.

Průběžná fáze

V dopoledních činnostech se velmi osvědčil ranní úkol pro předškoláky. Často se zapojovaly i mladší děti. Zjistila jsem, že je potřeba se více zamyslet nad úkolem tak, aby vždy nevyžadoval přítomnost dospělého, který bezprostředně ověřuje správnost provedení. Za velmi výhodné se mi jevilo využití naučených stereotypů. Každý úkol si podepsaly, natiskly datum a uložily do svého portfolia. Eliminoval se tím problém s tříděním obrázků a pracovních listů.

Aktivita projektu nabízely poměrně velký prostor pro volnou hru. Ve velké míře zohledňovaly potřeby různě starých dětí. Zaznamenala jsem prostor pro rozvoj v oblasti hodnocení. Dětem to mnohdy dělalo velký problém. Mladší děti neměly potřebu zapojovat se vůbec. U předškoláků jsem se často setkávala se stydlivostí, přestože se komunikaci v kruhu věnujeme denně. Hodnocení vlastní činnosti bylo pro ně nové a zprvu obtížné.

Smyslem prožitkového cestování strojem času bylo navštívit místo, o kterém si povídáme. Původně se jednalo o spontánní nápad, jak oživit aktivitu, který děti ve výsledku ocenily natolik, že i po roce od realizace chtějí cestovat „strojem času“. Pouhá návštěva lesa pomocí sluchových vjemů se rozšířila v dalších týdnech o komunikaci s človíčkem, kterého děti vzaly i do budoucnosti – do školky. Při cestování se plně ponořily do hry.

Program školička

Za největší problém, který jsem řešila, považuji počáteční rušení odpočinku. Z organizačních důvodů se musela řešit forma odpočinku starších dětí. Lehátka k odpočinku musí být situována do jedné části ložnice ke dveřím tak, aby v maximální možné míře nedocházelo k rušení mladších dětí.

Zajímavé bylo zjištění, že děti při odpočinku na lehátku nemají bezprostřední potřebu vyprazdňování, pokud nevstanou. Opět se muselo řešit, jak uspokojit potřebu vyprazdňování, ale zároveň nerušit spící děti. Díky právě dokončené rekonstrukci se dal tento problém řešit snadno využitím bočních vstupů.

Spolu se všemi dětmi jsme se pokusili stanovit pravidla Školičky – především odpočinku a vstávání. Všem dětem bylo vysvětleno, že Školička je pro děti, které se chystají do 1. třídy. Tělíčka mladších dětí si potřebují delší chvíli odpočinout, aby mohla pěkně růst. Časem se ale ukázalo, že mladší děti doslova budí touha a zvědavost, co se děje za zavřenými dveřmi. Proto bylo nutné přistoupit k opatřením, aby si mladší děti, které mají spánkovou potřebu, dostatečně odpočaly. Jednalo se například, přítomnost druhé učitelky nebo asistentky nebo o změnu času dřívějšího vstávání. Také jim bylo vysvětleno, že až si odpočinou, mohou si klidně úkoly předškoláků také zkusit. Je přihlíženo k věku a schopnostem dítěte a dle toho jsou činnosti operativně upravovány.

Na druhou stranu ale mají předškolní děti možnost nevyužít Školičku, pokud chtějí samy odpočívat. Takové přání, jsem však po celou dobu nezaznamenala. Naopak. Objevily se ale i případy předškolních dětí, které často usínaly. V tomto případě jsem respektovala jejich spánkovou potřebu a nechala je odpočívat. Děti se brzy naučily, že pokud se probudí, potichu vstanou a mohou se ke Školičce připojit, případně si daný úkol, pokud to jeho charakter dovoluje, mohou dokončit po odpočinku. Tento jev jsem pozorovala u dětí, které přicházely brzy ráno, a také v souvislosti s nemocí, ať už s nastupující, či při rekonvalescenci. Často děti usínaly i po návratu z víkendu.

Dodržování tichosti při aktivitách se ukázalo jako jedno z nejtěžších pravidel, ne však neřešitelných. Bylo nutné klást důraz na tichou komunikaci a práci. I během dopoledních činností jsem zařazovala častější cvičení ticha. Vysvětlovali jsme si, co je ticho a hluk. Proč je ticho důležité a k čemu nám pomáhá.

Občas se vyskytla nízká potřeba pracovat ze strany dětí, a to zejména u dětí s odkladem školní docházky, či dětí se slabšími výsledky. Neměly zájem dokončovat činnosti nebo úkol a snažily se činnost ignorovat, nedokončit nebo záměrně nahradit. V tuto chvíli byla velice důležitá osobnost učitelky. Především bylo třeba dítě správně motivovat. Pomoci mu, aby daný úkol mělo chuť zvládnout. Vysvětlit, proč danou činnost děláme a proč ji také dokončujeme.

Závěrečná fáze

Co z celkové realizace projektu vyplývá? Obecné poznatky z realizace jsem se snažila shrnout pomocí odpovědí na již vedené otázky.

Jaké jsou výhody a nevýhody heterogenní a homogenní skupiny v mateřské škole?

Homogenní a heterogenní skupiny, jak je uvedeno, mají své výhody i nevýhody. Záleží, z jakého úhlu na problematiku nahlížíme. Celkově považuji za podstatnou i složku osobnosti učitele. Bezpochyby mají vliv na celkový průběh vzdělávání v heterogenní skupině i další faktory, jako je počet dětí ve třídě, personální zajištění nebo klima třídy. Z pohledu nejen alternativních směrů vzdělávání je heterogenní skupina v současné době velmi kladně kvitována. Jedná se zejména o argumentaci přirozenějšího prostředí z pohledu rodiny, kde se jeden od druhého navzájem učí a pomáhají si. To jsem si ověřila realizací projektu. Příprava učitele je bezpochyby náročnější než v homogenní skupině. Na druhou stranu ponecháním určitého stupně volnosti, děti získají jiný rozměr vzdělávání. Učí se nápodobou. Pomáhají si. Posilují sociální kontakty.

Jak si organizovat čas při přípravě předškolních dětí v heterogenní skupině?

Organizace času v mateřské škole je dána Školským zákonem č. 561/2004 Sb. a Vyhláškou o předškolním vzdělávání č. 14/2005 Sb. Ty pevně stanovují základní pravidla a požadavky z pohledu legislativy. Na druhé straně má učitel povinnost se řídit Rámcovým vzdělávacím program pro předškolní vzdělávání. Na základě těchto dokumentů lze přistoupit k samotnému plánování v praxi. Samotné plánování mohou ovlivnit i další faktory, jako zvyklosti dané mateřské školy, různorodé pohledy spolupracujících učitelů na problematiku vzdělávání nebo třeba i podpora vedení.

Po úvodním zorientování přistupujeme k práci s ohledem na danou skupinu dětí. Všimáme si jejich potřeb, zájmů a nálad. Přínosem je zavedení jednoduchých rituálů a pravidel, kterým se lehce naučí i nejmenší děti. Tvorba pravidel probíhá s dětmi se stanovením i možných důsledků. Ne však trestů!

Praxe ukázala, že je důležité se zamyslet nad formou a metodami vzdělávání. Většinu dopoledních činností lze praktikovat s heterogenní skupinou dohromady. Mnohdy stačí odlišit náročnost nebo se zamyslet nad náhradní variantou. V maximální možné míře tomu napomáhají aktivizující metody učení, centra aktivit v kombinaci s navrhovaným

programem Školička. Ten se sice soustředí pouze na předškoláky, ale na druhou stranu postupně pomáhá připravovat děti na školní docházku v čase, kdy mladší děti odpočívají.

Čeho se držet při přípravě předškolních dětí v heterogenní skupině?

Na tuto otázku najdeme odpověď především ve vývojové psychologii, která odráží potřeby jednotlivých skupin. Základem veškerého dění je uspokojení základních fyziologických potřeb, po kterých lze pomyslně stoupat k potřebám vyšším. Samotnému vzdělávání předchází důkladná promyšlená příprava zohledňující dané potřeby a zájmy. Pomocnou berličkou mohou být výčty v oblastech rozvoje dle RVP. V praxi se mi osvědčují i námětové listy koncentrující se na aktivity v rozvoji motoriky a smyslů, zohledňující i přípravu na školní docházku z pohledu čtenářské a matematické pregramotnosti.

Jakým způsobem všestranně rozvíjet všechny oblasti předškolních dětí v heterogenní skupině?

Nabízí se několik variant, jak rozvíjet oblasti předškolních dětí. Využito by mohlo být zkušeností a některých prvků alternativních systémů. V tomto případě orientováno na vzdělávací program Začít spolu a pedagogiku Marie Montessori. V kombinaci s projektováním, které podkládá živnou půdu pro rozvoj dětí dle jejich zájmů a možností, by mohlo dojít k efektivnějšímu a zároveň přirozenějšímu rozvoji předškolních dětí. Ráda bych také zdůraznila význam hry. Hrou se dítě učí přirozeně podle vlastního zájmu. Velmi často se potýkám s vlastním rozparem, zda je poměr řízené a volné činnosti ideální. Přemíra podnětů a přílišná řízenost by mohla mít za následek opačný efekt oproti přiměřenému rozvoji. Na druhou stranu jsem zjistila, že je potřeba více promýšlet činnosti a rozšířit je o pestřejší paletu typů aktivit. Všimla jsem si, že kumulují podobné aktivity, což může být ve výsledku nezáživné.

7. Soubor doporučení

Realizace projektu přinesla několik doporučení, poznatků a rad, jak je možné efektivně pracovat v heterogenní třídě. Níže jsou uvedené hlavní pilíře práce učitelky a tipy pro inspiraci při práci s dětmi.

1. Aktivní spolupráce a konzultace a podnětná kritika

Spolupráce a konzultace mezi kolegyněmi by měla být samozřejmostí. Nejideálnějším stavem je dodržování základní myšlenky a linie vzdělávání a výchovy, na které se obě spolupracující shodnou a dodržují ji. Realizace jakéhokoliv projektu nebude mít optimální výsledky bez jednotného vedení dětí a spolupráce. Nebojte se vzájemné podnětné kritiky či ocenění.

2. Soubor posloupných činností v daných oblastech

Jako začínající učitelka mnohdy pociťuji nejistotu v posloupnosti činností, a to nejen u předškoláků. Obavy z opomenutí podstatného kroku či nesprávného postupu jsou eliminovány důkladnou přípravou. Zároveň se mi osvědčila příprava záznamových archů či postupových listů dle jednotlivých oblastí rozvoje motoriky a smyslového vnímání respektující vývojová stádia. Ty mohou sloužit jednak pro záznam pokroků jednotlivých dětí například v oblasti grafomotoriky, nebo jako vodítko pro práci s dětmi. To v heterogenní třídě ocení nejen začínající učitelka.

3. Sborník nápadů aktivit pro pestrost

Výše uvedené sborníky posloupnosti je vhodné doplňovat o nápady, inovace a další aktivity. K rozvoji je potřeba opakování činností a mnohdy se tíhne k jedné formě aktivity. Díky zaznamenání si nových nápadů a ověřených postupů vznikne postupem času pestrý soubor aktivit usnadňující práci při přípravě jakéhokoli tématu.

Příkladem může být rozvoj sluchové percepce, konkrétně rozlišení první hlásky ve slově. Níže uvádím krátký záznam možností, jak tuto dovednost trénovat. Jednotlivé činnosti lze ještě limitovat tématem.

Rozlišení první hlásky ve slově

- vymyšlení slova začínající na písmeno z vylosované kartičky
- pojmenování obrázku a určení první hlásky
- vytvoř skupinu obrázků začínající na hlásku.../ začínající na stejné hlásky
- kolik vymyslíš slov od hlásky M
- písmenková komoda – pojmenovávání předmětů a určování hlásky
- najdi v místnosti a přines všechny věci, které najdeš, a které začínají na hlásku P
- vymysli slova, která začínají na stejnou hlásku, jako tvé jméno/jméno kamaráda
- pracovní listy například vyškrtni/vybarvi, co na hlásku nezačíná/začíná
- spoj obrázky začínající na stejnou hlásku
- slovní fotbal
- hádanky typu: Myslím si věc, kterou používáme v koupelně a začíná na hlásku R (ručník).
- obrázkový rébus – pro pokročilejší – podle obrázků nebo předmětů určíme z první hlásky slovo (N-ůžky, O-ko, S-lon)

4. Cvičení ticha

Cvičení ticha jsou jednoduchá a účelná cvičení rozvíjející soustředění, pozornost. Dochází ke zklidnění a uvědomění si sebe sama. Cvičení jsem měla možnost poprvé poznat na kurzu “Vstupte do ticha”. Důležitou součástí je zvnitřnění potřeby ticha nejprve u samotného učitele, který danou schopnost dále předává. Začíná se tzv. vteřinovým tichem, kdy dětem ukazujete, co to vůbec ticho je. Příkladem může být upuštění špendlíku na talíř. Uslyšíme spadnout špendlík vždy? Využít můžeme měnící se barevná světla, zvonečky či zvonkohry (př. koshi), tibetské mísy, malování vodou, zvuky přírody apod. Variantou může být i chůze po elipse, která je v Montessori programu nepostradatelnou součástí. Osvědčila se nám ale i jakákoliv soustředěná klidná chůze po linii (v našem případě kruhový koberec).

5. Ranní úkoly pro nejen pro předškoláky

Zavedení „ranního předškoláckova úkolu“ podobně jako mívá program Začít spolu jsem pro naše účely upravila. Nejedná se o splnění úkolu s rodičem, ale o připravenou činnost zaměřenou na drobný grafomotorický cvik či rozvoj jemné motoriky nebo dalších oblastí. Děti je úkol kladně přijímán a motivuje i mladší děti.

5. Využití alternativních pomůcek

V heterogenní třídě se velmi dobře uplatňují alternativní pomůcky a postupy (příloha D, obr.13, 14). Díky nim má učitel možnost nabídnout různé úrovně činností, které zohledňují věkové rozdíly a vývojová stádia. Dle termínu z pedagogiky Marie Montessori bych pro potřeby heterogenní tříd vyzdvihla Praktický život (přelévání, přesypání, mytí, úklid, zalévání, sebeobsluha atd.). To vše lze velmi snadno v mateřské škole zajistit. U dětí je to velmi oblíbená činnost. Pracují s reálnými věcmi a přirozenými důsledky. Hrnek se rozbije, rozlitou vodu je potřeba utřít.

V předškolní přípravě využívám písmenkovou komodu Jedná se o zásobník se šuplíky. Každý šuplík představuje jedno písmenko, které je na něm znázorněno. Uvnitř se nacházejí drobné předměty a obrázky začínající na dané písmeno. Model písmena i jeho tištěná forma je součástí šuplíku. Postupy práce mohou být různé, záleží na věku a schopnostech dětí. Nejmenší rády předměty vytahují a pojmenovávají je. U starších dětí se soustředím na první hlásky. Lze z předmětů a písmen stavět slova a jména či hrát různé šifry, vyprávět si příběhy apod. Grafomotoriku lze podporovat psaním prstem do mouky, písku nebo pomocí kovových tvarů (pomůcka Montessori).

6. Centra aktivit

Práce v centrech aktivit při dopoledních činnostech je pro heterogenní třídu vhodnou alternativou, jak je možné pokrýt různorodé potřeby dětí. Je známo, že vzdělávací program Začít spolu vychází tradičních vzdělávacích modelů pedagogiky Marie Montessori či Freinetovy pracovní školy. Velmi pomůže členění třídy do pracovních tematicky zaměřených koutků. Centra aktivit je třeba začleňovat postupně, naučit děti, jak pracovat ve skupině, řešit problém a pomáhat si.

7. Aktivizující metody učení

Tuto metodu učení jsem zprvu při studiích pokládala za velmi těžko realizovatelnou v heterogenní třídě. Zejména je to náročné s dvouletými dětmi. Protože ale věci ráda vyzkouším, než je zavrhuju, v praxi jsem ji postupně začala užívat. K mému překvapení se postupně začaly objevovat výsledky. Proto jsem je začlenila i do tohoto projektu. Samozřejmě záleží na složení skupiny. Některé činnosti jsou pro malé děti velmi náročné, ale samotné pozorování se zúročí v dalších letech. Je potřeba rozvážit, jakou metodu využijeme. Při správné volbě budou činnosti dětem bližší a práce snazší.

7. Přípravný ročník pro děti s odkladem školní docházky nebo příbuznější uspořádání heterogenních skupin

Posledním bodem není ani tak doporučení, ale zkušenost z praxe, se kterou se potýkám a stojí za zamyšlení. Setkávám se s případy odkladů školní docházky každoročně. Z mého pohledu je v běžné heterogenní třídě v s věkovým rozptylem od dvou do sedmi let velmi náročné věnovat čas individuálním potřebám dětí s odkladem školní docházky, které mnohdy potřebují intenzivnější péči. Proto by stálo za zvážení využití přípravných tříd. Bohužel se ve svém okolí s přípravnými třídami neseťkávám. Napadá mě i varianta uspořádání tříd do dvou příbuznějších věkových skupin. Děti předškolního věku (4,5 - 6 let) a odkladem školní docházky by dle mého názoru měly tvořit jednu skupinu. Druhá by se skládala z dětí od 2 let do 4,5 let. Vznikl by tak výhodný kompromis pro děti i učitele. Realnost takového členění v jednotřídních mateřských školách je pravděpodobně mizivá.

8. Závěr

K napsání bakalářské práce mě motivovala vlastní zkušenost v heterogenní třídě, kde jsem nejprve pracovala jako chůva a posléze jako učitelka. Nemohla jsem se zbavit pocitu, že toto uspořádání skupiny je do jisté míry nevýhodné pro děti v posledním roce před nástupem do školy. Proto jsem se zamýšlela nad způsobem, jak tento fakt optimalizovat.

Cílem práce je příprava plánu pro vzdělávání předškoláka v heterogenní třídě. V teoretické části se proto zabývám základními termíny, které jsou nezbytné po pochopení problematiky. V přehledu jsou řešeny otázky předškolního vzdělávání v heterogenní skupině v souvislosti se závaznými dokumenty včetně Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Porovnávám výhody i nevýhody homogenního a heterogenního uspořádání. Nastíněny jsou vývojové potřeby jednotlivých věkových skupin a problematika školní zralosti a připravenosti. Pozastavuji se i nad spánkovou potřebou dětí. Zvláštní prostor je věnován hře, ta je nepostradatelnou součástí rozvoje dětí a bezpochyby má svoji významnou roli ve vzdělávání.

Sympatizuji s alternativními formami vzdělávání, především se vzdělávacím programem Začít spolu a pedagogikou Marie Montessori. Proto jsem se snažila využít některé prvky v projektu. Předpokládala jsem, že by tento způsob práce mohly být výhodný pro práci se smíšenou skupinou. Bylo nutné se více zamyslet nad formou zpracování projektu. Nabízel se třífázový model učení s využitím aktivizujících metod.

Praktická část měla ověřit můj předpoklad vhodnosti využití alternativních prvků vzdělávání a zároveň efektivně využít čas pro přípravu předškolních dětí. Příprava předškoláka v heterogenní třídě je z mého pohledu velmi náročná. Učitel musí mít na paměti několik hledisek při přípravě vzdělávacího plánu s ohledem na věkové rozpětí a potřeby dětí. To je časově náročné a vyžaduje nemalé úsilí. Uvedením do praxe se mi potvrdila pracnost a časová náročnost v přípravné fázi. Zpracovala jsem projekt, který tematicky vycházel ze zájmu dětí. Ten rozvedla do třech linií. Společnou část A (aktivizující metody učení) a B (náměty do center aktivit) je určena pro všechny děti. Část C (program Školička) je připravena prioritně pro předškolní přípravu. Pro tuto část bylo nutné upravit režim dne. Detailněji je popsána realizace jednoho týdne.

Díky důkladné přípravě nebyla realizace náročná. Přesto jsem zjistila několik nedostatků, které jsou v této práci popsány. Závěrečné kapitoly projekt shrnují a hodnotí. Z realizace vyplynulo několik doporučení. Text je doplněn o přílohy, kde se nacházejí doplňující informace k projektu, jako například fotografie z realizace, pracovní listy apod.

Jsem potěšena, že má domněnka týkající se alternativních prvků a inovací při vzdělávání v mateřské škole se mi potvrdila. Díky realizaci jsem si vyzkoušela i některé metody, které jsem považovala za nerealizovatelné ve skupině s dětmi od dvou let. Získala jsem zpětnou vazbu, že příprava práci usnadní, ale bez improvizace a přizpůsobení aktuálním okolnostem není úplná. Přestože jsem objevila nedostatky v přípravě projektu, snažila jsem je využít a poučit se z nich. Zároveň jsem si znovu potvrdila, že sebereflexe a další rozvoj učitele je nepostradatelný.

Zdroje

Knihy:

ALLEN, K. E., MAROTZ, L. R., *By the Ages: Behavior & Development of Children Pre-birth Through Eight*, Delmar Thomson Learning, 2000. ISBN 0766820483.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 2. vydání. Ilustroval Richard ŠMARDA. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0658-1.74

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, Eva DANDOVÁ, Jana KRATOCHVÍLOVÁ, Hana NÁDVORNÍKOVÁ, Zora SYSLOVÁ a Lenka ŠULOVÁ. *Školní zralost a její diagnostika*. Praha: Raabe, 2017. ISBN 978-80-7496-319-3.

DOLEŽALOVÁ, Jana. *Rozvoj grafomotoriky v projektech*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1146-4.

GARDOŠOVÁ, Juliana. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-815-5.

HORNÁČKOVÁ, Vladimíra. *Inspirace pro tvorbu projektu v mateřské a základní škole na téma "Včelka a příroda"*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-505-9.

HORNÁČKOVÁ, Vladimíra, ed. *Hra je krásnou přípravou k vážným věcem: sborník příspěvků z vědecké konference s mezinárodní účastí : 27.3.-28.3.2014, Hradec Králové*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-390-1.

KASLOVÁ, Michaela. *Předmatematické činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, c2010. ISBN 978-80-86307961.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4435-3.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. *Předškolní a primární pedagogika = Predškolská a elementárna pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-828-9.

KREJČOVÁ, Věra, Jana POCHE KARGEROVÁ a Zora SYSLOVÁ. *Individualizace v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0812-9.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7.

MERTIN, Václav. *Abeceda pro učitelky mateřských škol*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-923-6.

MONTESORI, Maria. *Objevování dítěte*. Vydání druhé, v Portále první, revidované. Přeložil Vladimíra HENELOVÁ. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1234-8.

PILAŘOVÁ, Dagmar a Petr, ŠIMEK. *Diagnostika školní zralosti*. Praha: Raabe, 2012. ISBN 978-80-87553-52-7

PRÁŠILOVÁ, Michaela. *Projektování v mateřské škole*. V Olomouci: Hanex, 2004. ISBN 80-85783-44-4.

PRŮCHA, Jan; KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. 181 s. ISBN 978-80-262-0495-4.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

SPLAVCOVÁ, Hana. KROPÁČKOVÁ, Jana. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016, 167 s. ISBN 978-80-262-1042-9.

SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

SYSLOVÁ, Zora a Lucie ŠTĚPÁNKOVÁ. *Třídní projekty v mateřské škole*. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1480-9.

ŠKARDOVÁ, Miroslava. *Plánujeme spolu: průvodce plánováním s respektem k potřebám každého dítěte v mateřské škole*. Praha: Step by Step ČR, 2020. ISBN 978-80-907802-1-7.

ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Vstup do školy. Praha: Raabe, c2012. Školní zralost. ISBN 978-80-87553-53-4.

ŽÁČKOVÁ, Hana a Drahomíra JUCOVIČOVÁ. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. 6. vyd. Praha: D + H, 2015. ISBN 978-80-87295-15-1.

ŽÁČKOVÁ, Hana a Drahomíra JUCOVIČOVÁ. *Smyslové vnímání*. 2. vyd. Praha: D + H, 2018. *Metody reedukace specifických poruch učení*. ISBN 978-80-903-579-9-0.

Články:

FRANTOVÁ, Zdena. Homogenní a heterogenní skupiny v mateřské škole. *Informatorium 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*. 1998, roč. 5, č. 5, s. 7. ISSN 1210-7506.

HAVLOVÁ, Jana. Výhody, či nevýhody věkově smíšených skupin? *Poradce ředitelky mateřské školy: aktuální informace a praktické rady pro řízení mateřské školy*. 2012, roč. 1, č. 5, s. 20-22. ISSN 1804-9745.

KRAMULOVÁ, Daniela. Heterogenní třídy: pro a proti. Informatorium 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách. 2015, roč. 22, č. 5, s. 16-17. ISSN 1210-7506.

KRAMULOVÁ, Daniela. Malí a velcí dohromady, nebo raději zvlášť?. Informatorium 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách. 2011, roč. 18, č. 6, s. 16-17. ISSN 1210-7506.

KVÁŠOVÁ, Renata. Podmínky pro zdravý rozvoj dětí. Informatorium 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách. 2004, roč. 11, č. 9, s. 9. ISSN 1210-7506.

PINCOVÁ, Eva. Heterogenní třídy v MŠ ano, či ne? Informatorium 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách. 2004, roč. 11, č. 3, s. 12. ISSN 1210-7506.

ŠPRACHTOVÁ, Ludmila; TĚTHALOVÁ, Marie. Věkově smíšené třídy dětem svědčí [rozhovor]. Informatorium 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách. 2015, roč. 22, č. 3, s. 8-11. ISSN 1210-7506.

Internetové zdroje

TRTÍLKOVÁ, Hana. *Učitel'ské noviny: Homogenní versus heterogenní třídy* [online]. Copyright © 2010-2020. 2014. [cit. 2019-8-19]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=7861>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. Copyright © 2013-2020. [cit. 2019-6-7]. Dostupný z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>

Zákon č. 561/2004 Sb., Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190/2004, s. ISSN 1211-1244. Dostupný také z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon>

Vyhláška o předškolním vzdělávání č. 14/2005 Sb. [online]. Copyright © 2010-2020. [cit. 2029-8-19] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-14>

Začít spolu. Začít spolu [online]. Copyright © 2020, [cit. 2020-7-12]. Dostupné z: <https://www.zacitspolu.eu/o-programu/zacit-spolu-na-ms>

ZEMANOVÁ, Jana. iRozhlas [online]. Copyright © 1997-2020. [cit. 2019-8-5]. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/deti-ve-skolkach-nemuseji-chodit-po-obede-povinne-spat-rika-ceska-skolni-inspekce_201309241525_mkopp

Zdroje fotografií

Fotografie byly pořízeny během realizace projektu v MŠ Chodovice autorkou práce a Bc. Denisou Franc Müllerovou, DiS.

Přílohy

Příloha A Návrh projektu 2–4 týden

2. TÝDEN KDYŽ SOPKY SOPTILY

Metody	Vzdělávací činnost	Poznámky
<p>Evokace stronzzo</p> <p>Diskuse</p> <p>Uvědomění</p> <p>Reflexe</p>	<p>Ke všude dinosauri žili?</p> <p>zahřátí hrou stronzzo v kombinaci s poslechem a zpěvem písně V pravěku – děti poslouchají píseň volně se pohybují a při slovíčku stronzzo zkamení.</p> <p>- zamyšlení, kde dinosauri žili – pomoc v textu písně (ještěři po zemi chodili a v moři plavali taky, ve vzduchu plachtili)</p> <p>práce v centrech aktivit</p> <p>Děti zjistily jste něco nového? Co vás bavilo/ nebavilo?</p>	<p>nutná perfektní znalost písně a zřetelné vyslovování</p>
<p>Evokace zahřátí</p> <p>Uvědomění kresba při hudbě</p> <p>Reflexe</p>	<p>Co si dává dinosaur k obědu</p> <p>obdobu hry kompot (listy, tráva, maso, vejce, hostina)</p> <p>Masožravec – býložravec co to znamená</p> <p>V knize si najdi, zda je na obrázku, který jsi si vybral masožravý nebo býložravý druh. Poté jej vybarvi a dokresli mu oběd.</p> <p>Co myslíš, jak by ses jmenoval, kdybys byl dinosaur? Chtěl by si vypadat stejně jako dinosaur.</p>	<p>obrázky nebo předměty na značení dětí (př. stuhy)</p> <p>encyklopedie, demonstrační obrázky</p>

<p>Evokace</p> <p>Hádanka na určení první hlásky</p> <p>Uvědomění</p> <p>Výtvarné vyjádření</p> <p>Reflexe</p>	<p>Podle předmětů poznej slovo a zjistíš o čem budeme dnes vyprávět.</p> <p>S-slou, O-opice, P-peří, K – kámen, A-auto</p> <p>Sledování výbuchu sopky na videu</p> <p>Kresba sopky suchým pastelem</p> <p>na základě předešlého videa si děti zkusí nakreslit svou vlastní sopku. Jak bude vypadat, Kouří, soptí, teče láva?</p> <p>Jak jsi se cítil při kresbě. Proč tvoje sopka kouří/soptí, je klidná...apod.</p>	<p>drobné předměty z krabičkové komody začínající na písmena slova „sopka“</p> <p>sopka – obrázky, videa, knihy</p> <p>velký arch papíru, černý, žlutý a oranžový suchý pastel nebo pastelky.</p>
<p>Evokace</p> <p>pohyb hra</p> <p>Uvědomění</p> <p>pokus</p> <p>Reflexe</p>	<p>Hra (sopka/země/láva) děti na pokyn pohybově ztvárňují uvedená slova. (země – leh, láva výskok, sopka stoj rozkročný)</p> <p>Pokus začíná vymodelováním sopky z modelíny. Nejprve si vyzkoušet demonstrační pokus síly lávy. Do lahvíček nalít ocet a obarvit barvivem. Jak moc byl pro vás pokus zajímavý? Zkus to vyjádřit svou velikostí. Nezájímavý lehni si na zem, velmi zajímavý vyskoč, jako když sopka soptí.</p>	<p>obrázky sopky, lávy, země</p> <p>modelína, prášek do pečiva, ocet, jedlá soda, šumivé tablety, potravin. barvivo, jar, lahve, lžička</p>
<p>Evokace</p> <p>Uvědomění</p> <p>Reflexe</p> <p>teploměr</p>	<p>Konec dinosaurů a co bylo potom?</p> <p>Konfrontace informací s úvodním brainstormingem. Teorie konce dinosaurů.</p> <p>práce v centrech aktivit</p> <p>V úvodu jsme si říkali, že jedna z teorií vypráví o tom, že se velmi ochladilo a dinosauři nemohli přežít. Jak se cítíte vy po dnešním dni? Přípraveni na další téma nebo zmrznete?</p>	<p>připravit z lana, označit konce</p>

	Postavte se na pomyslný teploměr – k červené jsem připraven, modrá dnes mrznu.	červeně a modře – pomyslný teploměr
--	--	-------------------------------------

Náměty do center aktivit

CA	Činnost	Pomůcky
Knihy a písmena	Pomocí předmětů z krabičkové abecedy zkus sestavit slovo na kartičce (mamut, lov, prales).	
	balanční hra dinosaurů	
Hry s matematikou	smirkové číslice – počítání s přírodninami	
	těžší x lehčí – porovnání hmotnosti	váhy
Praktický život	přelévání	
	přesýpání	
	třídění	
Kostky	stavba sopky	z dostupných věcí
Ateliér	malba moře	tempéry, papír A3
	výroba listů na výzdobu třídy	krepový papír
	kresba přesličky	zelená tuš, kreslicí karton

Program Školička

Ranní úkol

- vytvoř prales pomocí kovových tvarů (obkreslením)
- kreslení hnízda pod stolem – nalepený velký papír ze spodu stolu – děti v leže uvolňují ramenní kloub
- pomocí geometrických tvarů slož dinosaura
- najdi správný stín
- bludiště dinosaur hledá cestu

Odpoledne

Téma: Budulínek

Zásobník aktivit

Předčtenářská gramotnost
vyprávění s loutkami dramatizace dějová posloupnost podle obrázků vyprávění o lišce – jak žije, hledání informací v knihách a encyklopediích, internet
Sluchová percepce
hledání slov na první hlásku postav a věcí z příběhu (liška, Budulínek, bubínek, babička, dědeček, housličky, hrášek, pytel) vytleskávání slabik
Předmatická gramotnost
počítání hrášků, smirková čísla číslo 3–3 liščata, modelování na podložku s číslicí hledání a pokládání kamenů na ploše s čísly perlový materiál – varianty složení čísla tři
Zraková percepce
hledání číslice 3 na plánu-zakrývání kamínkem/hráškem apod skládanka liška/Budulínek
Motorické činnosti/ grafomotorika
výroba hlavy lišky z papír tácku skládanka ze čtverce kreslení hrášku – uvolňování ruky kreslení kruhu

3. TÝDEN POZOR NA MAMUTA!

Metody	Vzdělávací činnost	Poznámky
<p>Evokace Interpretace improvizace</p> <p>Uvědomění VV činnost</p> <p>Exkurze</p> <p>Reflexe zvuková koláž</p>	<p>Co je to mamut? pohybová improvizace na píseň Pravěk (Mamuti)</p> <p>Výroba mamuta z papíru a vlny-stříhání obrysu, lepení vlny</p> <p>pěší výlet pro předškoláky – Muzeum E. Šrocha Ostroměř</p> <p>Dnes jsem si povídali o mamutech, jak moc vás to zaujalo? Vyjádřete to hrou na dřevěné hůlky (slabě nezaujalo, silně baví mě to)</p>	<p>model mamuta obrázky</p> <p>tvrdý papír nejlépe hnědý nebo oranžový, vlna hnědá oranžová, lepidlo</p> <p>dřevěné hůlky pro každé dítě</p>
Exkurze	Archeopark Všešary	jízda vlakem informovat rodiče o organizaci dne
<p>Evokace zahřátí pantomima</p> <p>Uvědomění</p> <p>Reflexe diskuse</p>	<p>Pračlověk pohyb s písni Hlava, ramena, kolena palce</p> <p>Zkusit si říct kamarádovi, že máš hlad, ale bez mluvení</p> <p>Promítání příběhu Byl jednou jeden pračlověk nebo večerníček Človíček</p> <p>Co jsme se dozvěděli? Překvapilo vás něco?</p>	<p>obrázky vývoje pračlověka, modely tuba safari</p> <p>DVD s příběhem, a technika k promítání</p>

Evokace zahřátí	Sběrači a lovci Tiše mamut – pohyb po papíru k mamutovi v družstvech cvičení s tyčí „Lovíme mamuta“	novinový papír dřevěné hole na cvičení
Uvědomění	práce v centrech aktivit	zalamované
Reflexe	Dnešní pocity u činnosti vyjádřete pomocí smajlíků.	obrázky smajlíků/ mračounů
Evokace chůze po linii cvičení ticha	Chůze po linii (okolo louky) s předmětem-pomalé propojené pohyby jako želva.	model/ plyšák/ želvy
Uvědomění hádanka výtvarná činnost narativní pantomima	hádanka: Co myslíte žijí nějakí tvorové, které bychom mohli srovnat s pravěkými? (položít dětem hádanku, želva, tygr...uvědomění viděného z archeoparku a encyklopedie) Jak se takové zvíře asi chová? výroba želvy, masky tygra	barevné čtvrtky, nůžky, lepidlo
Reflexe	Jaké to je být želvou/ tygrem? Jaké rozdíly mají tato zvířata?	

Náměty do center aktivit

CA	Činnost	Pomůcky
Knihy a písmena	Co mohl pračlověk jíst? Zkuste opsat názvy plodů na tabuli.	magnetické ovoce
	Najdi v encyklopedii obrázky pračlověka a zkus přiřadit modely pralidí.	modely vývoje pračlověka
Hry s matematikou	počítání s kamínky	
	Člověče nezlob se	
Praktický život	výroba keramiky a ozdob z nejdleho těsta	voda, mouka, sůl
	výroba zbraní – oštěp, sekyra z kamenu	
Kostky	stavba chýší lovení ryb – stavba rybníku	

Ateliér	malba ryb – kombinovaná technika akvarel, vosk pastel jeskynní malby	
Divadlo	život v jeskyni a lov mamuta	kůže, větší látky, mamut, kameny na ohniště

Program Školička

Ranní úkol

- grafomotorika – namaluj vlny v moři
- najdi cestu k mamutovi
- najdi rozdíly na obrázku
- pokládej správně vejce a vlož je do hnízda (skládačka s geometrickými tvary)
- vytleskej slabiky a vyskoč tolikrát, kolik je slabik ve slově (pračlověk, jeskyně, mamut)

Odpoledne

Téma: Pračlověk

Zásobník aktivit

Předčtenářská gramotnost
vyprávění příběhu o Človíčkovi (čtení při odpočinku) – kresba příběhu – ilustrace do knihy
Sluchová percepce
hra na tichou poštu hra Co bych si vzal s sebou do pravěku?
Předmatická gramotnost
o jednu méně více – kameny, přírodniny stavby z kostek
Zraková percepce
V místnosti najdi pračlověka a zapiš si znak, který je u něj (lehčí varianta – frotáž, otisk razítka)
Motorické činnosti/ grafomotorika
pletení dna koše – kříž ze špejlí a vlna

4. TÝDEN ČLOVÍČEK

Metody	Vzdělávací činnost	Poznámky
<p>Evokace improvizace</p> <p>Uvědomění oživlý obraz</p> <p>Reflexe</p>	<p>Huta, huta řeč přivítání dětí v kostýmu pračlověka, domlouvání se pouze slovy huta, huta se změnou tónu hlasu a mimikou. Děti se snaží porozumět a udělat správný úkon.</p> <p>Vyjádření pocitů pračlověka pomocí techniky živého obrazu – pocit zimy, tepla, hladu, strachu, radosti, smutku</p> <p>Vyjádření vlastních pocitů pomocí zvuků na tělo.</p>	<p>kostým pračlověka</p>
<p>Evokace</p> <p>Uvědomění</p> <p>Reflexe</p>	<p>Výlet strojem času za človíčkem – obdoba viz první týden</p> <p>práce v centrech aktivit</p> <p>Vezmi si kamínek a děj ho podle toho, jak se ti dařilo na váhu (jedna strana s úsměvem, druhá zamračená)</p>	
<p>Evokace</p> <p>Uvědomění</p> <p>Reflexe</p>	<p>Oheň sledování plamenu ve sklenici. Pokus s ohněm. Jak dlouho bude hořet bez vzduchu. Povídání o nebezpečí ohně. K čemu jej využíváme.</p> <p>Práce v centrech aktivit</p> <p>Přilož do ohně, podle toho, jak se ti dařilo. velký-ohně, skvělá práce nejmenší-nedařilo se mi</p>	
<p>Evokace zahřátí</p> <p>Uvědomění</p>	<p>Přítel pes Skákal pes – skákání přes překážky cvičení motivované domácími zvířaty</p> <p>skládanka z papíru pes</p>	

Reflexe	Vyjádřete, jak se vám dařilo pomocí štěkáání. Čím hlasitější štěkáání, tím větší spokojenost a naopak.	
Evokace	Po stopách pravěku - venkovní hra ve smyslu šipkované s plněním úkolů motivovaných pravěkem. Děti si rekapitulují získané znalosti a dovednosti.	dopolední výlet lesem, nutná příprava trasy předem
Uvědomění		
Reflexe	Závěrečné shrnutí a hodnocení projektu. Co jsme se dozvěděli? Na co rádi vzpomínáte?	
Diskuse	- prostor k vyjádření svých dojmů a zážitků.	

Náměty do center aktivit

CA	Činnost	Pomůcky
Knihy a písmena	Co je nebezpečné? – kartičky správného a špatného zacházení s ohněm	
Hry s matematikou	skládání plamínek podle velikosti porovnávání psů	figurky psů
Praktický život	drcení v hmoždíři příprava svačiny – strouhání (jablko, mrkev)	
Kostky	stavba ohniště stavba pravěké osady (i venku v lese)	
Ateliér	suchý pastel – oheň míchání barev – jak vznikne oranžová výroba hudebních nástrojů	
Divadlo	chováme pejska – starání se o domácí zvíře	

Program Školička

Ranní úkol

- zaskákej si panáka
- dechové cvičení „fí“ výdech, prstem se kopíruje linka na obrázku na stěně
- zakroužkuj, co pračlověk používal
- hod' kostkou nakresli příslušnou cestu psa ke človíčkovi
- košíku vytáhni tvrdý předmět

Odpoledne

Téma: Pračlověk

Zásobník aktivit

Předčtenářská gramotnost
vyprávění příběhu o Človíčkovi (čtená při odpočinku) dramatizace příběhu
Sluchová percepce
vylosuj si kartu s písmenkem a vymysli slovo
Předmatická gramotnost
vzory a řady – poskládej stejnou řadu; kde se opakují tři různé prvky pracovní list – človíček hledá řešení
Zraková percepce
hra vidím něco v místnosti, co je – tvrdé, modré... co se skrývá v obrázku – překrývající se obrázky
Motorické činnosti/ grafomotorika
modelování pračlověka, jeskyně, nástrojů, psa.

DALŠÍ NÁMĚTY K PROJEKTU

Exkurze

Archeopark Všestary

Muzeum Eduarda Štorcha Ostroměř-pěší výlet pro předškoláky

Městské muzeum Hořice

Aktivity s rodiči

Stopovaná za dinosaury/mamuty/ pračlověkem

Závěrečná výstava projektu na konci školního roku s táborákem za účasti rodičů a přátel školy

Příloha B Fotodokumentace

Obrázek 1 Nástěnka v šatně

Obrázek 2 Výroba dinosaurů

Obrázek 3 Stavba pralesa

Obrázek 4 Hra na paleontologa

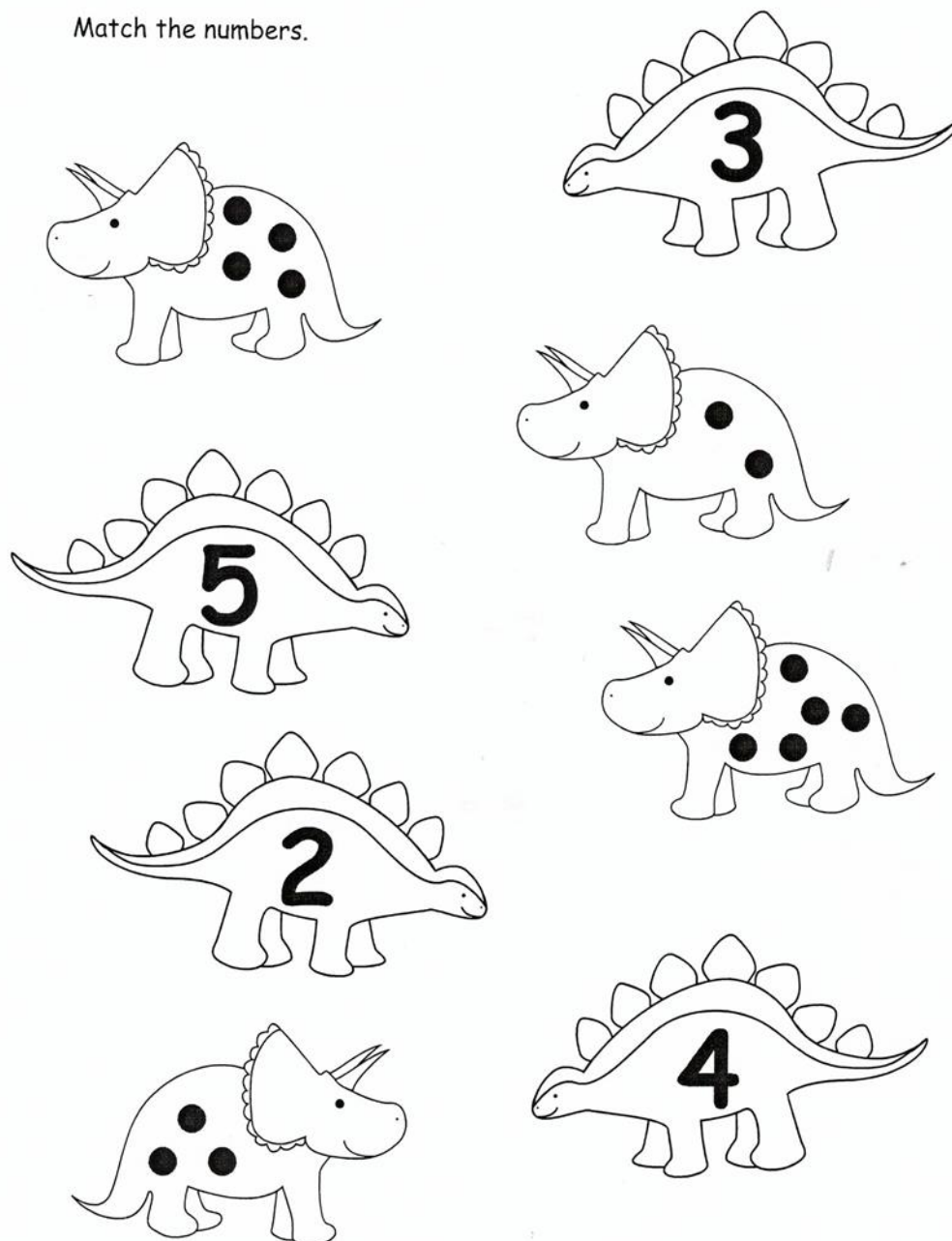
Obrázek 6 Školička – velikosti řepy

Obrázek 5 Školička – výroba leporela O Řepě

Příloha C Pracovní listy

Match the numbers.

© Easy Peasy and Fun - www.easypeasyandfun.com

Obrázek 7 Pracovní list počítání s dinosaury

Obrázek 8 Pracovní list velikost řepy

Příloha D Alternativní pomůcky

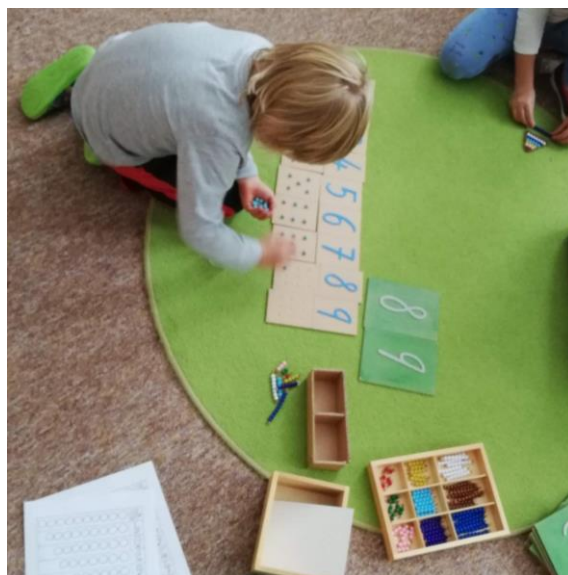
Obrázek 9 Přelévání

Obrázek 10 Strouhání

Obrázek 11 Přendávání pinzetou

Obrázek 12 Počítání s perlovým materiálem a smirkovými číslicemi

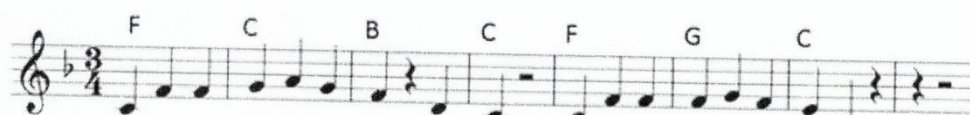

Obrázek 13 Individuální práce s krabičkovou abecedou

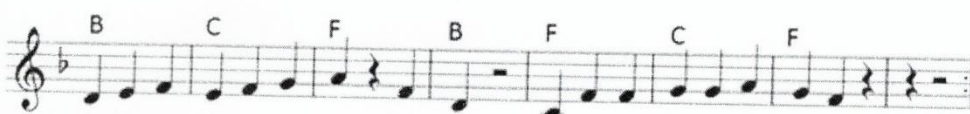
Příloha E Píseň V pravěku

V PRAVĚKU

Text a hudba:
Marie Kružiková

1. V pravěku nebyly mo - bily, v pravěku nebyly vlaky,

ještěři po zemi cho - dili a v moři plavali taky.

2. Ještěři ve vzduchu plachtili -
tak, jako rožala dneska.
A v dálce sopky si soptily,
celá Země byla hezká...

3. Rostliny vysoko sahalý,
brontosauři měli hody,
pořádně bříska si nacpali,
napili se čisté vody.

Příloha F Zdroje a pomůcky k projektu

Encyklopedie

SILVA, Sandra. *Pravěké dějiny Země: dětská ilustrovaná encyklopedie*. Přeložil Kateřina RADILOVÁ. Říčany: Sun, [2016]. ISBN 80-86965-88-0.

Velká dětská encyklopedie: [z obrázků a vět poznáváme svět]. Čes. vyd. 2. Praha: Cesty, 1997. ISBN 80-7181-178-5.

Video sopky chrlící lávu

https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/etna-sopka-erupce-lava-video.A170301_094259_zahranicni_ane

Omalovánky, pracovní listy a další náměty

<https://www.easypeasyandfun.com/?s=dino>

<https://www.smartkids.com.br/atividade/fosseis-recorte-e-monte>

http://www.recrekids.com/labyrinthe/labyrinthe_37.php

http://www.printactivities.com/Mazes/Shape_Mazes/Dinosaur-Maze.html

<https://www.itsybitsyfun.com/blog/dinosaur-activities/>

<https://www.predskolaci.cz/brontosaurus-z-praveku/9672>

Obrázek 14 Krabice s pomůckami

Obrázek 15 Pomůcky

Vzácné objevy

PŘED MNOHA 1000 000 LET ŽILI NA VELCÍ .

DNES MŮŽEME JEN JEJICH ZKAMENĚLÉ .

 KTERÝ JE ZKOUMÁ, JE PALEONTOLOG. TEN UMÍ

Z POZNAT DRUH A VELIKOST .

VÍ, JESTLI SE ŽIVIL ^{přeslička}, ČI .

SESTAVENÁ JE PAK VYSTAVENA V .

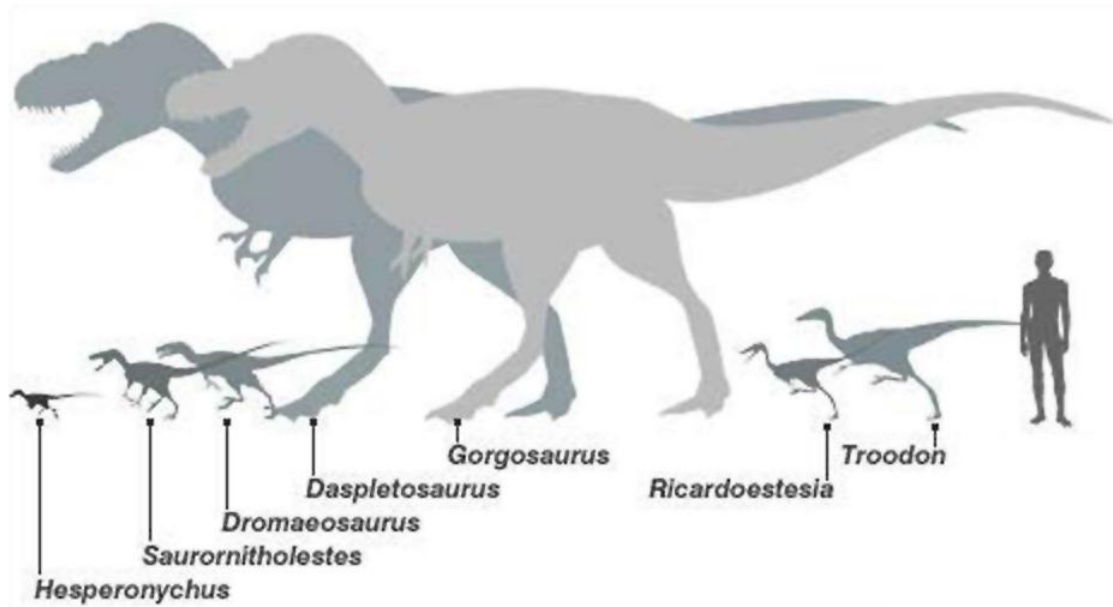
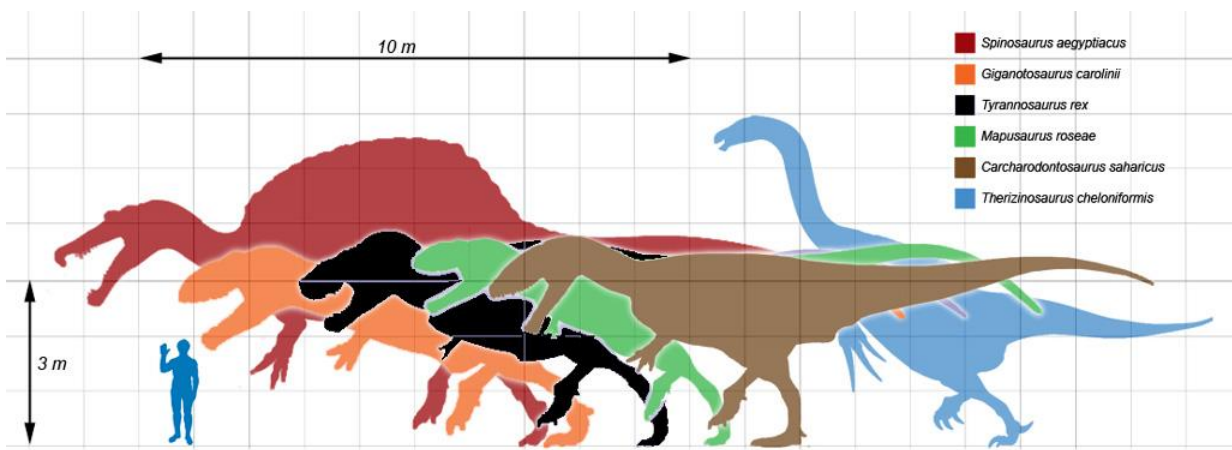
V muzeu sestavují model stegosaura. Poznáš, kam patří poslední tři kousky?

18

Připravil PAVEL PECINA

Obrázek 16 Obrázkové čtení

Obrázek 17 Porovnání velikostí člověka a dinosaura

Příloha G Text O veliké řepě

O VELIKÉ ŘEPĚ

Žili, byli děd a bába. Společně hospodařili a chovali několik domácích zvířátek. Jednoho dne děd zasadil řepu, která rostla a rostla až byla veliká převeliká. Snažil se ji vytáhnout. Tahal, tahal, ale nevytáhl. Přivolal si tedy na pomoc bábu. Bába se chytla dědka, dědek řepy a táhli, táhli, ale řepu nevytáhl. Tak babka na pomoc přivolala vnučku. Vnučka se chytla babky, babka dědka, dědek řepy a táhli, táhli, ale řepu nevytáhl. Tak vnučka zavolala pejska. Pejsek se chytil vnučky, vnučka babky, babka dědka, dědek řepy a táhli, táhli, ale řepu nevytáhl. Tak pejsek zavolal na pomoc kočičku. Kočička se chytla pejska, pejsek vnučky, vnučka babky, babka dědka, dědek řepy a táhli, táhli, ale řepu nevytáhl. Tak kočka zavolala myšku. Myška se chytla kočičky, kočička pejska, pejsek vnučky, vnučka babky, babka dědka, dědek řepy a táhli, táhli a najednou „rup“! a řepa byla venku. Jak řepa povolila, svalili se všichni na zem a smáli se a smáli, že se jim to nakonec podařilo.

Nakreslila © Marcela Walterová, vydal Ing. V. Pravda, tel.: 602 246 077, e-mail: pve@volny.cz, www.volny.cz/pve